WATER-SCHAPSPEIL 2018

Trends en ontwikkelingen
in het regionale waterbeheer

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

COLOFON

UITGAVE
Unie van Waterschappen
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
www.uvw.nl

DRUKWERKPRODUCTIE
Opmeer papier pixel projecten
Den Haag

OPLAGE
300

VOORWOORD

De records vliegen ons de laatste jaren om de oren. In 2018 horen we nieuws over warmste dagen, langst durende hittegolven, hoogste minimumtemperaturen en droogste maanden. Maar ook 2016 was al het warmste jaar ooit. En daar tegenover staat grote wateroverlast met bijkomende schade, bijvoorbeeld tijdens de natste julimaand ooit in 2017, en door de extreme onweersbuien in mei 2018. Het klimaat verandert; watersystemen blijven op de proef gesteld worden. Er blijft werk aan de winkel voor de waterschappen!

Het is alles behalve 'rustig vaarwater' waarin we aan onze kerntaken werken. De primaire waterkeringen kennen nieuwe – strengere – normen, met een bijbehorende nieuwe beoordelingsronde. De resultaten hiervan zullen uitwijzen dat er tot en met 2050 een forse versterkingsopgave ligt om Nederland nog veiliger te maken. Daarnaast is het nodig om uitheemse schadelijke dieren en planten te weren, en om vervuiling door onder andere gewasbeschermingsmiddelen, mest, medicijnresten en nieuwe chemische stoffen zo veel mogelijk te voorkomen en op te lossen in gezamenlijke ketenaanpakken.

Naast deze traditionele waterschapstaken ligt er een grote opgave op het gebied van klimaatadaptatie. Het doel van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Als waterschappen zijn we niet verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening; we zetten vooral in op vergroting van de maatschappelijke bewustwording en het faciliteren van onze collega-overheden. Dat doen we bijvoorbeeld bij de stresstesten die gemeenten uiterlijk in 2019 moeten uitvoeren om knelpunten in het gebied in kaart te brengen. Dat alles naast de eerdergenoemde uitdagingen, én tegen maatschappelijk beheersbare kosten.

Samen met het Rijk, gemeenten en provincies werken we intensief aan de gezamenlijke investeringsagenda 'Naar een duurzaam Nederland'. We hebben de handen ineengeslagen om Nederland energieneutraal, klimaatbestendig en circulair te maken: we moeten energie besparen en de productie ervan vergroenen, onze CO2-uitstoot verminderen en onze grondstoffen hergebruiken om onze Aarde leefbaar te houden.

Samenwerken is van het grootste belang als we deze grote maatschappelijke opgaven aan willen pakken. Gezamenlijk moeten we aan de slag om de klimaatadaptatie van ons land te versnellen, om te voorkomen dat de gevolgen van klimaatverandering worden afgewenteld op toekomstige generaties. We werken niet alleen samen met andere overheden, maar ook met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers. Landelijk en regionaal worden krachten gebundeld in gezamenlijke uitvoeringsprogramma's en -strategieën.

In deze nieuwe editie van Waterschapspeil leest u meer over de trends en ontwikkelingen die de afgelopen periode centraal stonden in het werk van de waterschappen. Daarnaast bieden we u de nodige inzichten in de resultaten van dat werk. Hoe werken we aan droge voeten, voldoende en schoon water en zuiver afvalwater? Tegen welke kosten? En met welke implicaties voor de omgeving?

Deze inzichten komen voort uit de bedrijfsvergelijkingen die de Unie van Waterschappen jaarlijks samen met alle 21 waterschappen uitvoert. De resultaten zijn niet alleen waardevol voor de waterschappen zelf, maar ook voor iedereen die meedoet aan of interesse heeft in het werk aan een steeds veiliger en leefbaarder Nederland. Laat u inspireren en weet elkaar te vinden!

Hans Oosters
Voorzitter Unie van Waterschappen

INHOUDSOPGAVE

3 VOORWOORD

6 DOEL EN OPZET

9 RONDJE LANGS DE WATEREN

17 DEEL 1: HET WERK VAN DE WATERSCHAPPEN

19 1. Waterveiligheid
25 2. Voldoende water
31 3. Schoon water
35 4. Zuiver afvalwater
39 5. Maatschappelijk verantwoord handelen

45 DEEL 2: DE ORGANISATIE VAN DE WATERSCHAPPEN

47 6. Dienstverlening
51 7. Inzicht in de financiën
65 8. Bestuursakkoord Water: besparingen en samenwerkingen

75 MEER INFORMATIE

DOEL EN OPZET

Waterschapspeil 2018 is de zesde landelijke rapportage over de trends en ontwikkelingen in het regionale waterbeheer. Het verschijnt eens in de twee jaar. De waterschappen doen hiermee gezamenlijk verslag van de resultaten die zij met name in de periode 2015-2017 hebben bereikt. Ook geven ze hiermee aan voor welke uitdagingen ze de komende jaren staan, want in onze laaggelegen delta is het werk aan het waterbeheer nooit af.

Inzicht in het waterschapswerk

Op transparante wijze laat Waterschapspeil zien wat de waterschappen doen en bereiken, zodat iedereen - politici, bestuurders, toezichthouders, samenwerkingspartners, media en burgers – hiervan op hoofdlijnen kennis kan nemen. De prestaties van de waterschappen over 2017 vormen de basis van Waterschapspeil 2018. Waar mogelijk zijn vergelijkingen gemaakt met de gegevens uit eerdere jaren.

Leren om te verbeteren

Om te leren van elkaars prestaties en daarmee de eigen resultaten, processen en dienstverlening te kunnen verbeteren, nemen alle waterschappen periodiek deel aan een bedrijfsvergelijking. De resultaten worden op waterschapsniveau vastgelegd in de rapportage Waterschapsspiegel.

Alle informatie in één oogopslag: database, dashboard en app

De onderliggende gegevens zijn beschikbaar via de website www.waterschapsspiegel.nl. De online database WAVES maakt het mogelijk om deze in te zien, te analyseren en te downloaden. Daarnaast zijn de belangrijkste resultaten inzichtelijk gemaakt via een online dashboard, dat ook als mobiele app voor iOS en Android beschikbaar is. Dit dashboard maakt het mogelijk om overzichtelijk en gemakkelijk resultaten van waterschappen te vergelijken.

LEESWIJZER

In het eerste deel van deze rapportage – het rondje langs de wateren – leest u over belangrijke actuele ontwikkelingen in het waterbeheer. Het tweede deel laat zien wat de waterschappen de afgelopen twee jaar hebben gerealiseerd. Deels staan daarbij de kerntaken centraal: waterveiligheid, watersystemen en afvalwaterzuivering. Daarop volgen de inzichten over hoe (en de mate waarin) we onze taken maatschappelijk verantwoord uitvoeren, en ook de organisatorische kant komt aan bod: de dienstverlening, de financiën, en de afspraken in het kader van het Bestuursakkoord Water.

Bedrijfsvergelijkingen

RONDJE LANGS DE WATEREN

De wereld van het waterbeheer staat nooit stil. Bovenaan de bestuurlijke waterschapsagenda staat het snel veranderende klimaat. Door de klimaatverandering neemt de kans op overstromingen, wateroverlast bij extreme piekbuien, langdurige droogte en hittestress in steden toe. Steeds meer trekken waterschappen met andere partijen op, zoals medeoverheden, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties, om deze gezamenlijk actuele maatschappelijke opgaven aan te pakken.

Sinds de vorige editie van Waterschapspeil (2016) hebben veel ontwikkelingen tot minstens zo veel veranderingen geleid. De veiligheidsnormen voor primaire waterkeringen zijn op de schop gegaan, het Kader Zorgplicht voor waterkeringen is van kracht geworden, en allerlei stoffen in het water – zoals mest, gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten – vormen grote uitdagingen voor de oppervlaktewaterkwaliteit.

Daarnaast hebben de waterschappen de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. De stappen die worden genomen om deze ambitie waar te maken zijn – net als de effecten ervan – steeds beter zichtbaar. Ook ging er de afgelopen tijd veel aandacht uit naar de digitaliseringsopgave waar de waterschappen voor staan. Hoe worden deze uitdagingen aangepakt, en hoe blijven de kosten beheersbaar? Wandel in dit hoofdstuk een rondje langs de wateren.

SAMEN STAAN WE STERK

Om alle complexe maatschappelijke opgaven succesvol aan te kunnen pakken, intensiveren de waterschappen in toenemende mate de samenwerking met andere partijen: medeoverheden, burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

De samenwerking met het Rijk, gemeenten en provincies heeft de vorm gekregen van een Interbestuurlijk Programma (IBP). Dit is opgebouwd uit tien maatschappelijke opgaven (waaronder 'Samen aan de slag voor het klimaat'), die alleen succesvol kunnen worden opgepakt als de overheden hun krachten bundelen. Het IBP is mede-geïnspireerd op de gezamenlijke investeringsagenda Naar een duurzaam Nederland. Daarmee sloegen waterschappen, gemeenten en provincies al eerder de handen ineen om Nederland energieneutraal, klimaatbestendig en circulair te maken. In aanloop naar het nieuwe regeerakkoord nodigden zij het Rijk, burgers, bedrijven en organisaties uit om mee te doen en samen te investeren.

In het kader van de internationale samenwerking hebben de waterschappen en de ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat hun krachten gebundeld in de Blue Deal. Dit programma heeft ten doel om 20 miljoen mensen in 40 stroomgebieden wereldwijd aan schoon, voldoende en veilig water helpen. De Blue Deal draagt bij aan het behalen van de Sustainable Development Goals en de Internationale Water Ambitie. Het programma loopt tot en met 2030.

Waterschappen geven ook de samenwerking met opdrachtnemers (marktpartijen) professioneel en duurzaam vorm. Om de praktische implementatie van de marktvisie uit 2014 te vergemakkelijken en te versnellen is in 2016 samen met een vertegenwoordiging van opdrachtnemers een vervolgtraject gestart. Drie bouwstenen staan centraal: maximale maatschappelijke waarde, de mens staat centraal en een gezonde bouwkolom. De resultaten van de toepassing van deze bouwstenen worden inmiddels zichtbaar in projecten.

KLIMAATBESTENDIG WATERBEHEER

Bovenaan de bestuurlijke waterschapsagenda staat het snel veranderende klimaat. De extreme hoosbuien die het KNMI had verwacht in 2050 komen nu al geregeld voor, en steeds vaker worden regen-, droogte- en warmterecords gebroken. Zulke extreme hoosbuien zorgden in mei 2018 voor veel overlast en schade, en nooit was het droger en warmer dan in de zomer van 2018. Door de klimaatverandering neemt de kans op overstromingen, wateroverlast bij extreme piekbuien, langdurige droogte en hittestress in steden toe.

Vanuit het nationale Deltaprogramma is in 2017 het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie gepresenteerd. Daarin staan maatregelen van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk om Nederland beter voor te bereiden op extremer weer. Het doel van de betrokken partijen is dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Gemeenten moeten uiterlijk in 2019 een stresstest uitvoeren om knelpunten op het gebied van onder meer wateroverlast in kaart te brengen. De waterschappen werken hier niet alleen aan mee, maar gaan vervolgens ook het gesprek aan over risico's en kwetsbaarheden. Ze toetsen nieuwe bouwplannen in zowel stedelijk als landelijk gebied en richten voldoende waterbergingsgebieden in. Bovendien gaan ze de verstening van stedelijk gebied tegen door vergroening van straten, tuinen en daken te stimuleren. Maatschappelijke bewustwording van burgers, bedrijven en organisaties staat daarmee ook hoog in het vaandel; alleen als iedereen een steentje bijdraagt en samenwerkt, kunnen we Nederland klimaatrobuust maken en grote schade voorkomen.

Ook in de ondergrond is actie nodig. Op verschillende plekken in Nederland is sprake van bodemdaling, waardoor gebieden gevoeliger worden voor overstromingen en wateroverlast. De daling gaat langzaam, maar is onomkeerbaar. Volgens het

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) kan bodemdaling de komende 30 à 40 jaar zo'n €22 miljard aan kosten voor de hele maatschappij met zich meebrengen. De waterschappen ondertekenden het Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 om de ondergrond gezamenlijk met andere overheden op een meer duurzame manier te beheren, en verdere bodemdaling zo veel mogelijk te voorkomen.

DUURZAAM EN CIRCULAIR

Waterschappen werken hard aan het verkleinen van hun ecologische voetafdruk, door de overstap te maken naar hernieuwbare vormen van energie, de CO_2-uitstoot te reduceren en grondstoffenkringlopen te sluiten. Hiervoor zijn gezamenlijke ambities vastgesteld, die mede de basis vormden voor de investeringsagenda Naar een duurzaam Nederland. Ondertussen ligt er een advies voor een nieuw nationaal Klimaatakkoord, met één groot doel: om klimaatverandering tegen te gaan willen we in Nederland in 2030 bijna de helft (49%) minder broeikasgassen uitstoten dan we in 1990 deden. Dat is 48,7 megaton (48,7 miljard kilogram) minder broeikasgassen. De waterschappen hebben plaats aan de vijf sectortafels die de afspraken maken om de doelen in het akkoord te bereiken.

Als sector willen de waterschappen energieneutraal zijn in 2025. De eerste mijlpalen in die richting zijn al in zicht. Zo werd 33,9% van het totale energieverbruik in 2018 zelf op een duurzame manier opgewekt. Het is de verwachting dat het doel van 40% in 2020 gehaald zal worden, gezien de energieplannen van de waterschappen voor de komende jaren. Door het hele land werken ze aan initiatieven om energie op te wekken op – of met behulp van – eigen assets, bijvoorbeeld bij de afvalwaterzuivering (biogas) of door middel van zonnepanelen of windturbines (bijvoorbeeld op en rond dijken). Ze verkennen op welke manieren zij hun assets aan derden ter beschikbaar kunnen stellen voor energieopwekking, zonder dat daarbij de continuïteit van de kerntaken wordt aangetast. In dat kader wordt ook aquathermie (bijvoorbeeld warmtewinning uit afvalwater en oppervlaktewater) actief gepromoot. Samen met gemeenten, energiebedrijven en woningcorporaties wordt gewerkt aan mogelijkheden op grotere schaal, zoals het ontwerpen van warmtenetten voor gasloze woonwijken. Daarnaast dragen zij hun steentje bij aan de totstandkoming van Regionale Energiestrategieën.

De wereldbevolking groeit en de Aarde raakt uitgeput. Dat noodzaakt ons efficiënter met onze grondstoffen om te gaan. In 2050 moet Nederland circulair zijn, luidt de ambitie in het Grondstoffenakkoord, dat de waterschappen in 2016 mede hebben ondertekend. We beschouwen afvalstromen als een bron van duurzame energie en waardevolle grondstoffen. Door toepassing van innovatieve technieken kunnen stoffen zoals fosfaat en cellulose uit afvalwater worden teruggewonnen en kan maaiafval worden verwerkt tot papier of composiet. Naar aanleiding van het Grondstoffenakkoord werkten de waterschappen mee aan twee

van de vijf transitieagenda's die begin 2018 zijn gepresenteerd ('Biomassa en voedsel' en 'Bouw'). Om innovatie op dit gebied te versnellen, zijn aanpassingen in wet- en regelgeving vereist. Dat resulteerde in de Taskforce Herijking Afvalstoffen, die in 2018 is opgericht om belemmerende regelgeving weg te nemen.

De laatste jaren is steeds meer aandacht gekomen voor duurzaamheid en circulariteit binnen de gehele keten. Alle waterschappen hebben in december 2016 het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen ondertekend. Ze houden bij inkoop en aanbesteding (jaarlijks meer dan €2 miljard) rekening met duurzaamheidsaspecten, door bijvoorbeeld circulair, biobased, innovatiegericht en/of milieuvriendelijk in te kopen.

Vooral in de grote infrastructurele projecten kan veel duurzaamheidswinst worden behaald, vanwege de grote hoeveelheden mensuren, materialen en machines die daarvoor worden ingezet. Door het ondertekenen van de Green Deal Duurzaam GWW 2.0 (2017) hebben de waterschappen zich aangesloten bij de ambitie dat duurzaamheid in 2020 een vanzelfsprekend en integraal onderdeel is binnen alle infrastructurele programma's en projecten.

WATERVEILIGHEID EN WATERSYSTEEM OP ORDE

Het waterveiligheidsbeleid kende de afgelopen periode ingrijpende veranderingen. Per 1 januari 2017 is een nieuwe veiligheidsnormering ingevoerd voor de primaire waterkeringen. Deze normering gaat uit van een benadering waarbij niet alleen wordt gekeken naar de kans op een overstroming, maar ook naar de gevolgen ervan. Samen met de nieuwe normen is ook een nieuwe beoordelingsronde van start gegaan, die tot en met 2023 loopt. In 2050 moeten alle primaire waterkeringen aan de nieuwe veiligheidsnormen voldoen. De versterkingsmaatregelen die daarvoor nodig zijn, worden uitgevoerd vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma, een programma waarin waterschappen en Rijkswaterstaat samen uitvoering geven aan het Deltaplan Waterveiligheid.

In 2017 is ook het toezicht op de inrichting en uitvoering van het waterkeringenbeheer gewijzigd. Voor de primaire keringen wordt dit toezicht voortaan uitgevoerd door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). De basis voor het toezicht is het Kader Zorgplicht dat in 2015 werd opgesteld door het toenmalige ministerie van Infrastructuur en Milieu. De beheerders zijn volgens dit kader zelf verantwoordelijk voor de inrichting en de uitvoering van de activiteiten en moeten daar zelf (intern) toezicht op houden. Als minimale kwaliteitseisen voor de uitvoering van de zorgplicht hebben de waterkeringbeheerders in 2016 zelf de gezamenlijke Basiseisen vastgesteld waar zij aan willen voldoen,

en die de Inspectie aanhoudt bij de audits. In 2017 en 2018 vonden de audits van de ILT plaats bij de waterschappen en Rijkswaterstaat.

Uit de verschillende rapportages, waaronder die van de Kaderrichtlijn Water, blijkt dat de kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater beter moet. De belasting door onder andere gewasbeschermingsmiddelen, mest en nieuwe chemische stoffen dreigt een onneembare barrière te vormen voor de Kaderrichtlijn Water doelen die voor 2027 zijn afgesproken. Samen met betrokken partijen werken de waterschappen daarom hard aan een integrale aanpak voor het terugdringen van deze stoffen in het oppervlaktewater. Van groot belang hierbij is onder andere het beschikbaar stellen van meetgegevens, zodat zichtbaar wordt waar de uitstoot van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen problemen veroorzaakt. Daarnaast gaan ze het gesprek aan in de regio, om samen met burgers, bedrijven en agrariërs oplossingen te bedenken en acties op te pakken. Ook andere bronnen, zoals kwel en de eigen rioolwaterzuiveringen worden daarbij onder de loep genomen, en er wordt gewerkt aan een betere inrichting en beheer van de wateren. De regionale en nationale water-systeemanalyses die in 2018 worden uitgevoerd, moeten duidelijk maken waar nog welke opgave ligt.

STAPPEN IN DE DIGITALE TRANSFORMATIE

In het kader van goed en makkelijk samenwerken, én betere dienstverlening, staat verdere digitalisering ook hoog op de waterschapsagenda. Burgers en bedrijven moeten immers goed digitaal zaken kunnen doen met de waterschappen. Maar er is meer nodig. Wettelijke verplichtingen stellen steeds hogere eisen aan onze digitale voorzieningen.

Naar verwachting wordt in 2021 de Omgevingswet van kracht. Met deze wet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen. Vergunningen aanvragen kan dan ook bij één centraal loket. Dat vraagt om informatie-uitwisseling tussen overheden. De waterschappen zijn dan ook nauw betrokken bij de ontwikkeling van het gezamenlijke Digitale Stelsel Omgevingswet.

Op basis van de richting die in 2015 werd gegeven met het Digikompas en de resultaten van een sectorbrede zelfscan digitalisering in 2017, is een 'baseline' Basis op Orde vastgesteld. Dat is het minimale ambitieniveau voor digitalisering waar de waterschappen binnen twee à drie jaar aan willen voldoen. In de baseline staan afspraken over digitale dienstverlening, maar ook over de verbinding tussen de ICT en de primaire processen, samenwerking aan het Digitaal Stelsel Omgevingswet, gegevensregistratie en -beheer, informatieveiligheid en privacy.

Hiermee is een weg uitgestippeld die ze gezamenlijk gaan bewandelen. In de komende jaren is dit nog een grote en complexe opgave.

Ook op het gebied van cybersecurity gebeurde het nodige. Zo implementeerden de waterschappen hun Baseline Informatie-veiligheid Waterschappen (BIWA), en is eind 2017 voor het eerst ge-audit in welke mate dit is gelukt. Daarnaast zijn alle waterschappen – samen met Rijkswaterstaat – aangesloten op het Computer Emergency Response Team Watermanagement. Dit is een team dat gespecialiseerd is in het ontdekken, onderzoeken en afslaan van cyberaanvallen. Wanneer er sprake is van een verdachte activiteit die invloed kan hebben op het waterbeheer, meldt het team dat aan de betrokken partijen. Zij doen daarbij de nodige aanbevelingen, en geven instructies en adviezen voor de beveiliging. Zo maken waterschappen een stevige vuist tegen aanvallen en bedreigingen op de informatieveiligheid en werken ze samen aan een ongestoorde bedrijfsvoering.

LETTEN OP DE CENTEN

En hoe staat het met de kosten? Die willen de waterschappen – ondanks de hierboven beschreven uitdagingen de komende jaren – graag beheersbaar houden. Het Bestuursakkoord Water (2011) bevatte hierover al afspraken met collega-overheden en drinkwaterbedrijven. Doel was om gezamenlijk structureel te besparen op de stijgende kosten, met behoud van de goede kwaliteit van het waterbeheer. De jaarlijkse besparingen zouden oplopend tot minimaal 750 miljoen euro in 2020 moeten bedragen, waarvan de waterschappen minimaal 325 miljoen euro voor hun rekening zouden moeten nemen. Deze afspraak heeft een extra impuls gegeven aan de doelmatigheid van en de samenwerking door de waterschappen. De monitor van de afspraken laat zien dat de waterschapsbelastingen zich nog gematigder hebben ontwikkeld dan bij het afsluiten van het BAW werd verwacht. Enige lastenstijging is echter niet te voorkomen. Hiervoor zijn de eisen die aan het waterbeheer worden gesteld te hoog.

Het eigen belastingstelsel van de waterschappen maakt dat we onze reguliere taken grotendeels zelf kunnen financieren. Er is zo voldoende geld voor de voor Nederland essentiële bescherming tegen wateroverlast en watertekort en voor schoon en voldoende water. Inmiddels is ook duidelijk dat klimaatgerelateerde uitdagingen de waterschappen voor nieuwe opgaven plaatsen. Die investeringen zullen waterschappen voor een belangrijk deel zelf financieren, maar vanwege de noodzaak dat maatregelen en projecten versneld worden uitgevoerd, gaan zij er vanuit dat ook het Rijk middelen beschikbaar stelt.

Omdat een belastingstelsel mee moet ademen met de ontwikkelingen in de maatschappij en de taakuitoefening van de waterschappen, én daarnaast op gezette tijden onderhoud nodig heeft, hebben de waterschappen in de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar mogelijke verbeteringen van het belastingstelsel.

Belangrijke ingrediënten voor dit onderzoek waren de bevindingen en aanbevelingen van de Organisatie voor Economische Ontwikkeling en Samenwerking (OESO) over de toekomstbestendigheid van de financiering van het waterbeheer in het rapport Water governance in the Netherlands: fit for the future? uit 2014. Daarnaast zijn de knelpunten in het belastingstelsel waar de waterschappen in de afgelopen jaren zelf tegenaan zijn gelopen in het onderzoek meegenomen.

Het onderzoek is uitgevoerd door de – door het bestuur van de Unie van Waterschappen ingestelde – Commissie Aanpassing Belastingstelsel (CAB). Op basis van de adviezen van de CAB heeft het bestuur medio juni een voorstel voor een nieuw belastingstelsel aan de waterschappen voorgelegd. Het uitgangspunt hiervan is dat de kosten voor het waterbeheer eerlijker, duidelijker en duurzamer verdeeld worden over iedereen die daar belang bij heeft. Naar verwachting wordt eind 2019 binnen de Unie van Waterschappen besloten over het aanbieden van een advies aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat.

DEEL 1: HET WERK VAN DE WATERSCHAPPEN

DE WATERSCHAPPEN IN 2017

De bescherming tegen water en de zorg voor schoon water zijn overheidstaken, die in de Grondwet zijn toegewezen aan de waterschappen. Daarmee zijn de waterschappen zelfstandige overheidsorganen, naast het Rijk, de provincies en de gemeenten. De geografische grenzen van de waterschappen worden bepaald door waterstaatkundige factoren, zoals de loop van rivieren. Elk waterschap heeft een gekozen bestuur dat wordt voorgezeten door de dijkgraaf of watergraaf, die door de Kroon is benoemd.

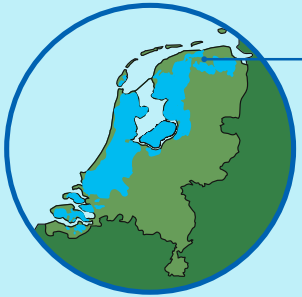
De waterschappen in 2017 in het kort:

- Nederland telt 21 waterschappen (in 1953 waren dat er nog 2.600);
- Bij de waterschappen werken circa 11.200 medewerkers;
- Waterschappen beheren samen bijna 18.000 km waterkeringen en 225.000 km waterlopen;
- Vijf waterschappen beheren samen ook nog eens 6.600 km wegen en 1.000 km fietspaden;
- Waterschappen zuiveren ruim 2 miljard m^3 afvalwater in 327 zuiveringsinstallaties;
- Waterschappen investeren €1,1 miljard in waterwerken;
- De netto kosten voor waterschapswerk zijn €2,6 miljard;
- Waterschappen ontvangen in totaal €2,7 miljard aan belastinginkomsten.

Waterschappen werken aan bescherming tegen overstromingen en aan voldoende en schoon oppervlaktewater. Daartoe versterken en onderhouden ze waterkeringen, beheren en onderhouden zij het watersysteem, en zuiveren ze afvalwater. Hoe presteren de waterschappen op deze kerntaken? En wat doen ze om dat op een maatschappelijk verantwoorde manier te doen? Een samenvatting per thema vindt u in dit deel van Waterschapspeil.

Download de rapportage Waterschapsspiegel voor een uitgebreidere vergelijking op waterschapsniveau, of raadpleeg het dashboard voor een overzicht in één oogopslag. Ga daarvoor naar de website www.waterschapsspiegel.nl.

ALLE HENS AAN DEK
VOOR EEN VEILIGE DELTA

NEDERLAND
Zonder dijken

DE WATERSCHAPPEN BEHEREN:

3.300KM	Primaire waterkeringen: duinen, zeedijken en rivierdijken
10.700KM	Regionale waterkeringen: dijken langs polders, kanalen en kleine rivieren
3.700KM	Overige waterkeringen

HOOGWATERBESCHERMINGS PROGRAMMA

2017
HWBP
44KM Versterkt
22KM In uitvoering
360KM Voorbereiding

HWBP
512KM
Opgenomen in het beleid

2050
Alle primaire waterkeringen op orde

1. WATERVEILIGHEID

Een groot deel van Nederland ligt onder zeeniveau. Zonder waterkeringen zou de helft van Nederland regelmatig overstromen. In dat deel van het land wonen bijna 10 miljoen mensen, ligt €2.000 miljard aan beschermde waarde en wordt 70% van ons nationaal inkomen verdiend. Overstromingen vanuit zee, de grote rivieren en de grote meren worden tegengehouden door primaire waterkeringen. Het overgrote deel daarvan (in totaal 3.324 kilometer) wordt beheerd en onderhouden door de waterschappen.

Daarnaast beheren de waterschappen 10.700 kilometer regionale waterkeringen, zoals boezemkaden en dijken langs kanalen en kleine rivieren. Waar primaire waterkeringen worden genormeerd door het Rijk, stellen de provincies de normen voor regionale waterkeringen. Voor de waterveiligheid is het van groot belang dat de waterkeringen periodiek beoordeeld worden, zodat keringen die niet voldoen aan de norm versterkt kunnen worden. Primaire waterkeringen worden versterkt binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Over de versterking van regionale keringen maken waterschappen afspraken met de provincies.

Tot slot zijn er waterkeringen die (nog) niet van een norm zijn voorzien. Het gaat in totaal om zo'n 3.700 kilometer.

Nieuwe normen

Per 1 januari 2017 is op grond van de Deltabeslissing Waterveiligheid een nieuwe veiligheidsnormering ingevoerd voor primaire waterkeringen. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de kans op een overstroming, maar ook naar de gevolgen ervan. De nieuwe normering voorziet inwoners van het gebied van een basisveiligheid van 1 : 100.000 dat zij komen te verdrinken als gevolg van een overstroming. De totale lengte aan primaire waterkeringen is onderverdeeld in 212 'normtrajecten', ieder met een eigen norm die – gezien de lokale omstandigheden – bovengenoemde basisveiligheid borgt. Deze zijn verankerd in de Waterwet. De nieuwe normen leiden er toe dat Nederland nóg veiliger wordt, ook tegen de achtergrond van de voorspelde klimaatverandering.

Waterschappen en Rijkswaterstaat hebben tot en met 2023 om alle primaire waterkeringen te beoordelen. Hiervoor is een nieuw Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium opgesteld door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Door de nieuwe – strengere – veiligheidsnormen neemt de versterkingsopgave toe. Waterschappen anticiperen hierop door trajecten met de hoogste urgentie (met naar verwachting de grootste afstand tot de norm) als eerste te beoordelen. De beoordeling helpt om vast te stellen welke verbeteringen precies nodig zijn, zodat de versterking zo snel mogelijk opgestart kan worden. We zien dan ook dat de 15 (van de in totaal 212) normtrajecten die in februari 2018 een bestuurlijk vastgesteld oordeel hadden, niet voldoen aan de nieuwe normering.

Versterking van primaire waterkeringen

Verbeteringen aan de primaire waterkeringen worden uitgevoerd binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Alle waterschappen en het Rijk dragen financieel bij aan het programma. De beheerder die de dijkverbetering uitvoert, krijgt hiervoor een subsidie uit het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

De primaire waterkeringen die in de eerste en tweede toetsingsrondes (2001 en 2006) werden afgekeurd zijn onder handen genomen in het zogenaamde HWBP-2. De versterking van 362 kilometer waterkering in beheer van de waterschappen en Rijkswaterstaat is inmiddels in realisatie of gerealiseerd. Eind 2017 was er bij de waterschappen nog 34 kilometer in de voorbereidingsfase en 114 kilometer in de uitvoeringsfase. De overige projecten zijn afgerond.

De primaire waterkeringen die in de derde toetsing (2011) zijn afgekeurd op grond van de toen geldende normen zijn ondergebracht in het HWBP vervolgprogramma. Vanaf 2017 zijn daarnaast ook de dijktrajecten bij het HWBP aangemeld waarvan de beheerder tijdens de meest recente beoordelingsronde heeft geconstateerd dat het beschermingsniveau niet voldoet aan de normen. Tot 2023 is in totaal de versterking van 922 km primaire waterkering geprogrammeerd (waterschappen en Rijkswaterstaat) binnen het HWBP-programma. Het gaat hier om grote infrastructurele projecten waar veel voorbereidingstijd voor nodig is. Inmiddels zijn de eerste stappen gezet. Ruim 44 kilometer is inmiddels gerealiseerd. Eind 2017 hadden de waterschappen de versterking van 360 km primaire waterkering in voorbereiding en 22 km in uitvoering. In 2023, wanneer de resultaten van de huidige beoordelingsronde worden gepubliceerd, zal de totale versterkingsopgave tot 2050 duidelijk worden.

Zorgplicht

In 2017 is ook een wijziging in het toezicht op de inrichting en uitvoering van het waterkeringbeheer in werking getreden. Voor de primaire keringen wordt dit toezicht uitgevoerd door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), in de vorm van audits gecombineerd met reality checks. De basis hiervoor is het Kader Zorgplicht, dat in 2015 werd opgesteld door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (nu: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) in overleg met de waterkeringbeheerders, de waterschappen en Rijkswaterstaat. De beheerders moeten volgens dit kader 'in control' zijn en zijn zelf verantwoordelijk voor de inrichting en de uitvoering van de activiteiten en het eigen toezicht daarop. Als minimale kwaliteitseisen voor de uitvoering van de zorgplicht hebben de waterkeringbeheerders in 2016 zelf de gezamenlijke Basiseisen vastgesteld waar zij aan willen voldoen. De Inspectie houdt deze aan bij de audits.

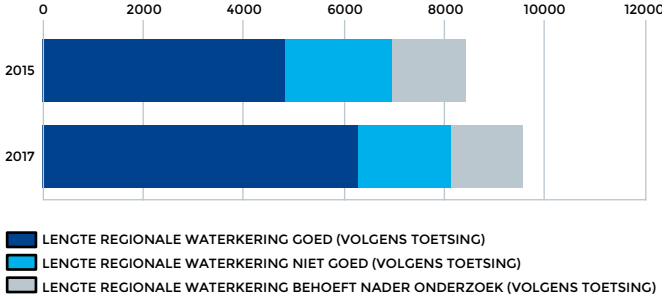
Het is de bedoeling dat alle waterkeringbeheerders in een periode van twee jaar (2017 – 2018) worden geïnspecteerd door de ILT. Het gaat er bij deze vorm van toezicht niet om of de waterkeringen voldoen aan de norm (zoals bij de eerdergenoemde beoordeling),

maar of de processen op orde zijn. Voor iedere activiteit wordt bepaald of het waterschap voldoet op alle onderdelen, voldoet met aandachtspunten, of dat er tekortkomingen zijn geconstateerd. Waar aandachtspunten of tekortkomingen zijn aangetroffen ondernemen waterschappen direct actie tot verbetering. Aan 9 van de 21 waterschappen is de beoordeling door de ILT in 2017 (of begin januari 2018) aangeboden. De beoordelingen van het waterkeringbeheer bij de overige waterschappen worden uitgevoerd in 2018. De inspectieresultaten worden gepubliceerd op de website van de ILT.

Regionale waterkeringen

Van de 10.731 km regionale waterkeringen die de waterschappen in beheer hebben was eind 2017 9.915 km door de provincies van een norm voorzien (2015: 9.397) en 9.543 kilometer getoetst. Dat is ruim 96%; een forse verbetering ten opzichte van 2015 (89%). Deze stijging is ook terug te zien in het percentage regionale keringen dat in 2017 voldeed aan de norm: 66% (2015: 57%). 1.845 (19%) kilometer voldeed eind 2017 nog niet, en voor 1.408 (15%) kilometer was onvoldoende informatie om een goede beoordeling te doen (zie figuur 1.1). In totaal hebben de waterschappen in 2017 140 km regionale waterkering versterkt.

Figuur 1.1: Aantal kilometers regionale waterkeringen dat volgens toetsing voldoet aan de normen.

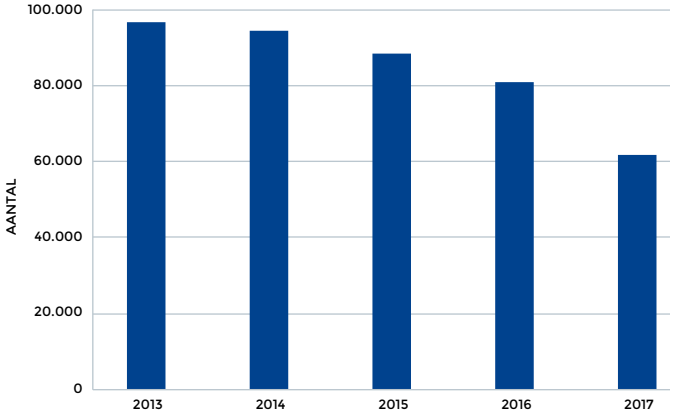
Muskus- en beverrattenbestrijding

Het onder controle houden van de muskus- en beverrattenpopulatie is van belang om schade aan waterstaatswerken te voorkomen. In Nederland streven we naar een zo klein mogelijke populatie muskusratten, om het risico op graverij beperkt te houden. Een kleinere populatie betekent ook dat er minder dieren gevangen en gedood hoeven te worden waarmee het dierenleed zoveel mogelijk beperkt wordt. Voor de beverrat is het beleid erop gericht dat deze dieren in het geheel niet in Nederland voorkomen. Jaarlijks wordt een uitgebreide rapportage gepubliceerd over deze prestaties.

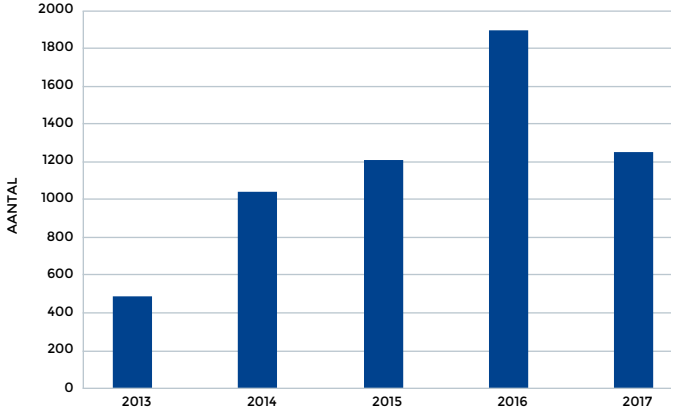
Door het gevoerde beleid is de afgelopen jaren de muskusrattenpopulatie sterk gedaald (zie figuur 1.2). In 2017 zijn er in Nederland 61.859 muskusratten gevangen. Ten opzichte van 2016 is dit een daling van 24%. Dit is een voortzetting van de dalende trend sinds 2004. Met de bestrijdingsorganisaties is een ambitie afgesproken van 0,15 muskusratvangsten per kilometer watergang.

In 2017 zijn er 1.248 beverratten gevangen, een daling van 34% ten opzichte van 2016, en ongeveer gelijk aan het aantal vangsten in 2015. Het merendeel van de beverratten is gevangen langs de grens met Duitsland en langs de grote rivieren. De grenswaterschappen voorkomen dat herkolonisatie van de beverrat in Nederland plaatsvindt. Daarnaast zijn er verder landinwaarts enkele exemplaren gevangen (zie figuur 1.3). De grote rivieren zijn onmogelijk hermetisch af te sluiten aan de grens. De doelstelling is om beverratten in het binnenland volledig te bestrijden (naar nul vangsten per kilometer watergang), en dus een strenge 'grensbewaking' te hebben.

Figuur 1.2: Aantal muskusratvangsten, trend van 2013 tot en met 2017.

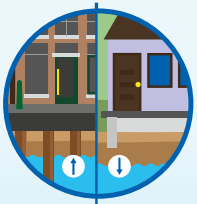
Figuur 1.3: Aantal beverratvangsten, trend van 2013 tot en met 2017.

PEILBEHEER

2017:
92,3% Peilbesluiten actueel

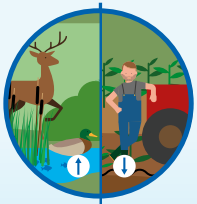

GEMEENTEN
Willen de funderingspalen nat houden

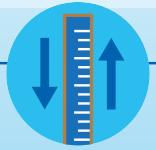
HUISEIGENAREN
Willen een droge kelder of kruipruimte

BOEREN
Willen een laag grondwaterpeil voor hun akkers

NATUURBEHEER
Wil een natte natuur voor een gezonde flora en fauna

GEMALEN & STUWEN
Deze zorgen voor het gewenste waterpeil

MAAIEN & BAGGEREN
Door oevers te maaien en baggerwerkzaamheden uit te voeren blijft doorstroom mogelijk en het peil op orde

2. VOLDOENDE WATER

Tot de kerntaken van de waterschappen behoort ook het zorgen voor voldoende water. Bijvoorbeeld voor landbouw, recreatie, natuur, drinkwaterwinning, industrie, scheepvaart en visserij. Dat betekent wateroverlast én watertekorten zo veel mogelijk beperken. Peilbesluiten en streefpeilen zijn hierbij belangrijke instrumenten. Het is noodzakelijk om tijdig inzicht te krijgen in de gevolgen van het veranderende klimaat voor het watersysteem, zodat de nodige maatregelen tijdig kunnen worden genomen.

Omgaan met klimaatverandering

Hoosbuien en periodes van droogte wisselen elkaar in steeds hoger tempo af waardoor het watersysteem, en daarmee ook de fysieke leefomgeving, tot het uiterste op de proef wordt gesteld. Waterschappen staan – samen met gemeenten en provincies – aan de lat om de gevolgen van de klimaatverandering te beperken.

De frequentie en intensiteit van regenbuien neemt sneller toe dan verwacht. De hoosbuien die op basis van recente KNMI-scenario's pas in 2050 werden voorspeld, vallen nu al. Ook de perioden met neerslagtekort en extreme droogte nemen toe in aantal en lengte. Er is de afgelopen 10 jaar alleen door de waterschappen al €1,5 miljard geïnvesteerd in maatregelen tegen wateroverlast en droogte, maar er zal nog extra inzet van alle partijen nodig zijn om goed in te kunnen spelen op de voorspelde veranderingen.

Samen met het Rijk, provincies, particulieren en bedrijven kijken de waterschappen en gemeenten wat mogelijkheden zijn om de gevolgen van klimaatverandering te beperken. Handelen vanuit de overheid kent zijn grenzen; deze partijen moeten maatregelen gezamenlijk treffen om de nodige stappen te kunnen zetten. Een grote uitdaging voor de komende jaren is dan ook om afspraken te maken over hoe ver verantwoordelijkheden reiken, deze vast te leggen in heldere afspraken, en alle partijen voldoende handelingsperspectief te bieden. Landelijk is het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie vastgesteld om de klimaatgerelateerde uitdagingen gezamenlijk aan te gaan. Voor de drogere omstandigheden kennen we inmiddels het Deltaprogramma Zoetwater, waarbinnen de nodige maatregelen worden uitgevoerd om de waterbeschikbaarheid te verbeteren en duidelijkheid te verschaffen over een ieders verantwoordelijkheid daarin.

Peilbeheer

Om te kunnen wonen en werken op het land, of van de natuur te genieten, is een bepaald waterpeil nodig of gewenst. De afspraken over waterpeilen komen dan ook tot stand na het afwegen van de belangen van alle betrokkenen in een gebied, zoals bewoners, agrariërs en natuurbeheerders.

Voor veel laaggelegen gebieden in Nederland, worden waterschappen door provincies verplicht om een peilbesluit op te stellen. In Nederland bestaan eind 2017 ruim 1.300 van deze peilbesluiten, waarin afspraken zijn vastgelegd over de waterpeilen voor ongeveer 50% van het land. In het hoger gelegen deel van Nederland zijn de afspraken vaker vastgelegd in vrijwillige (streef) peilbesluiten en (niet bestuurlijk vastgestelde) peilenkaarten.

Eind 2017 beschikten de waterschappen voor 92,3% van de gebieden waarvoor peilbesluiten verplicht zijn over actuele peilbesluiten. Dat is een toename ten opzichte van 2015 (81%). Daarmee voldoen de waterschappen nog steeds aan de ambitie die in 2013 is bepaald, dat minimaal 80% van de peilbesluiten actueel is.

Wateroverlast

Al in 2003 zijn normen opgesteld om 'onaanvaardbare wateroverlast' te voorkomen. Deze zijn door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten vastgelegd in het Nationaal Bestuursakkoord Water. De mate waarin aan deze normen wordt voldaan stijgt door de jaren heen, omdat waterschappen het gebied beter op orde hebben. Het veranderende klimaat zorgt in de toekomst naar verwachting voor meer wateroverlast; het voldoen aan de overstromingsnormen is de komende tijd dus een blijvende uitdaging voor de waterschappen.

Eind 2017 is het gebied dat niet aan de normen voldoet ruim 27.000 hectare. Dat betekent dat 99,2% (2015: 99,1%) van de gebieden waarvoor het waterschap verantwoordelijk is volgens de meest recente doorrekening van het watersysteem voldoet aan de wateroverlastnormen. Om resterende knelpunten weg te nemen spelen draagvlak (tevredenheid van de omgeving) en doelmatigheid (beheersbare kosten) een steeds meer bepalende rol. In bijna 70% van het gebied dat nog niet aan de norm voldoet wordt in gebiedsprocessen gewerkt aan maatregelen om de situatie te verbeteren. Een optie is ook om in overleg met de provincie en met draagvlak in het gebied de norm aan te passen. Dat gebeurt voor 4% van het gebied dat niet op orde is. Wanneer alle voorgenomen maatregelen zijn uitgevoerd en de voorstellen voor normaanpassingen zijn geaccepteerd, zou 99,8% van het beheergebied van de waterschappen voldoen aan de normen die met de omgeving zijn afgesproken.

Watertekort en zoetwatervoorziening

Door klimaatverandering neemt zowel de watervraag (bijvoorbeeld voor beregening en koelwater) als het neerslagtekort in de zomer toe. Het neerslagtekort leidt tot een lager waterpeil in rivieren en sloten en tot vermindering van de beschikbare grondwaterhoeveelheid. In tijden van droogte moet dus juist extra water het gebied in worden gelaten, bijvoorbeeld om verzilting tegen te gaan, schade aan de natuur en de teelt van gewassen te voorkomen, of om voldoende waterdiepte voor scheepvaart te hebben.

Van het totale gebied dat in beheer is bij de waterschappen wordt dan ongeveer 50% van water voorzien vanuit de grote rivieren en het IJsselmeer. De totale maximale watervraag kan dan oplopen tot circa 380 m^3/s, wat ongeveer de helft is van de afvoer van de Rijn in droge tijden. Als de vraag naar water groter is dan het aanbod van water is er sprake van watertekort. Landelijk is een verdringingsreeks afgesproken met de volgorde waarin maatschappelijke behoeften bij de verdeling van het beschikbare water in acht worden genomen. Het komt dan voor dat waterschappen beregeningsverboden uit oppervlaktewater instellen (met name op hoge zandgronden) of extra zoetwater aanvoeren door inzet van de zogenaamde Klimaatbestendige Wateraanvoervoorziening (in laag Nederland).

De waterschappen staan – samen met gemeenten en provincies – voor de opgave om de watertekorten voor de korte en lange termijn (met de blik op 2050) te verminderen. Dit is een afspraak uit het Deltaprogramma Zoetwater. Om de huidige watertekorten het hoofd te kunnen bieden en om tijdig in te kunnen spelen op effecten van de klimaatverandering, zijn waterschappen de afgelopen jaren gestart met onderzoeken welke strategieën en maatregelen nodig en mogelijk zijn.

Watertoets

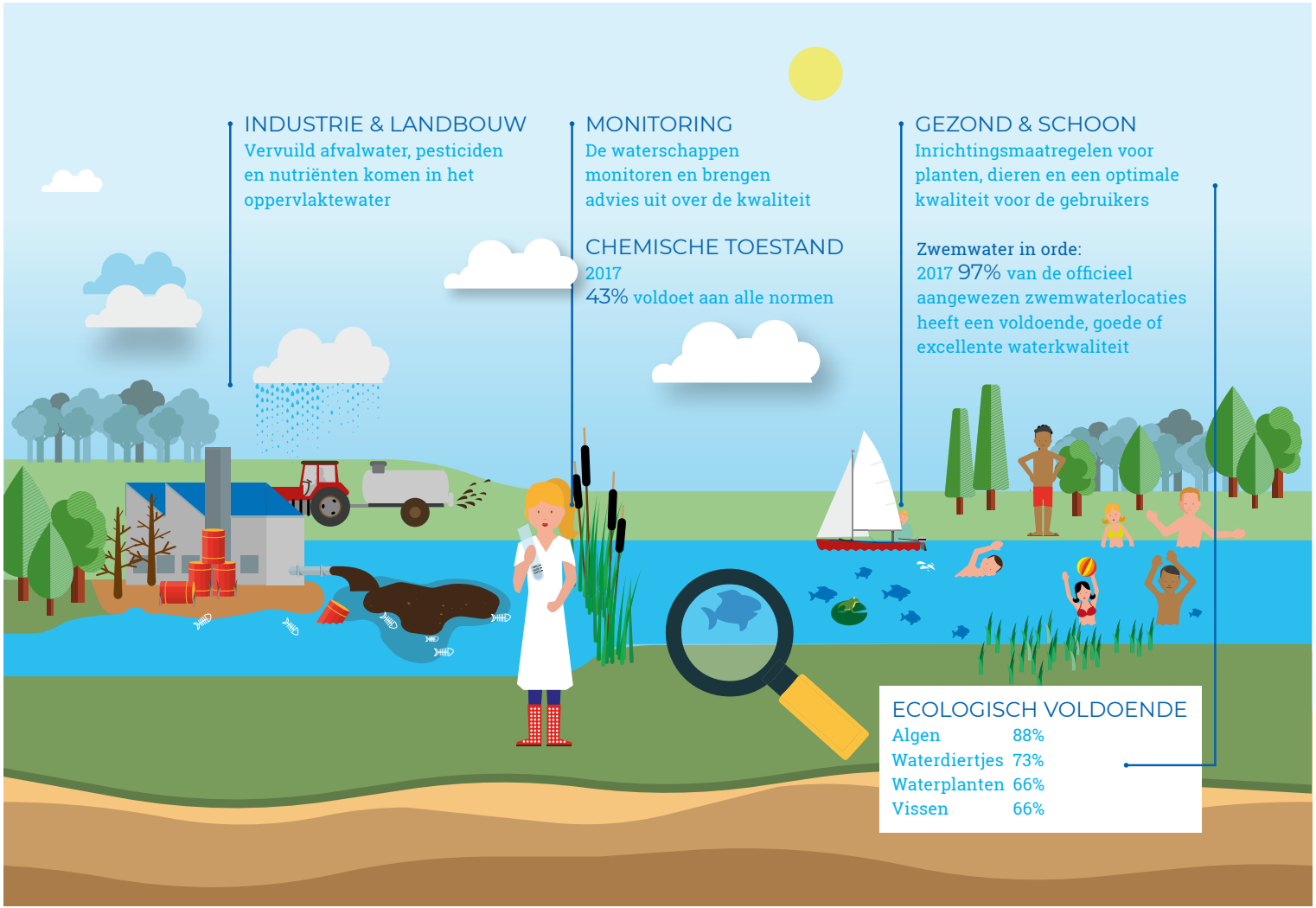
De watertoets moet ervoor zorgen dat bij ruimtelijke plannen en besluiten voldoende rekening wordt gehouden met water en watervoorzieningen. De waterschappen brengen hierover een advies uit aan de plannenmakers. Dit kunnen gemeenten en provincies zijn, maar ook projectontwikkelaars. Op verzoek van de Tweede Kamer geven de waterschappen inzicht in hoe de watertoets in de praktijk functioneert. Voor een goede watertoets is het van belang dat waterschappen tijdig worden betrokken bij plannen met een mogelijke watercomponent en dat de adviezen hun beslag krijgen in de uiteindelijke uitvoering van de plannen.

Het instrument Watertoets heeft, vanuit het perspectief van de waterschappen gezien, zijn waarde in 2017 weer bewezen. De grote meerderheid van de waterschappen geeft eind 2017 aan dat ze (grotendeels) voldoende en op het juiste moment door partners worden betrokken bij de ruimtelijke plannen. Ook worden de uitgebrachte adviezen in veel gevallen overgenomen. Als het gaat om advies tijdens de uitvoering van de plannen, zijn waterschappen nog in veel mindere mate betrokken, bijvoorbeeld voorafgaand aan het afsluiten van exploitatieovereenkomsten tussen medeoverheden en uitvoerders.

Uitdaging voor de komende jaren is ook hoe de waterbelangen in samenwerking met de andere belanghebbenden gestalte gaan krijgen in de nieuwe Omgevingswet. Zeker gezien de nauwe verwevenheid tussen de waterproblematiek, ruimtelijke adaptatie en klimaatverandering moet de onderlinge samenwerking nog meer gestalte gaan krijgen dan nu al het geval is. Om de dialoog met andere overheden aan te kunnen gaan, stellen veel waterschappen momenteel een ´watervisie´ op.

Groenblauwe diensten

Om de toenemende watertekorten en wateroverschotten door het veranderende klimaat succesvol aan te pakken, is samenwerking van het grootste belang. Grondeigenaren kunnen voor – of samen met – de waterschappen projecten uitvoeren die hier aan bijdragen. Denk bijvoorbeeld aan (tijdelijke) waterbergingen, ecologische verbindingszones of de aanleg van natuurvriendelijke oevers. In 2017 hadden 17 waterschappen een budget van bijna €1,7 miljoen beschikbaar voor dergelijke initiatieven. In 2015 was dat bijna €1,4 miljoen.

INDUSTRIE & LANDBOUW
Vervuild afvalwater, pesticiden en nutriënten komen in het oppervlaktewater
MONITORING
De waterschappen monitoren en brengen advies uit over de kwaliteit
CHEMISCHE TOESTAND
2017
43% voldoet aan alle normen
GEZOND & SCHOON
Inrichtingsmaatregelen voor planten, dieren en een optimale kwaliteit voor de gebruikers
Zwemwater in orde:
2017 97% van de officieel aangewezen zwemwaterlocaties heeft een voldoende, goede of excellente waterkwaliteit
ECOLOGISCH VOLDOENDE
Algen 88%
Waterdiertjes 73%
Waterplanten 66%
Vissen 66%

3. SCHOON WATER

De waterschappen werken aan schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater. Dat betekent goede ecologische en chemische omstandigheden voor planten en dieren in het water, maar ook een optimale waterkwaliteit voor gebruikers van het water, zoals de energie-, transport- en landbouwsectoren, sportvissers, pleziervaarders en zwemmers.

Kaderrichtlijn Water

Voor een aanzienlijk deel van het water in Nederland schrijft de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor wat de minimale kwaliteitsdoelstellingen zijn. Deze richtlijn is sinds 2000 van kracht in de Europese Unie en bevat afspraken die ervoor moeten zorgen dat uiterlijk in 2027 het water in alle lidstaten voldoende schoon en gezond is. De KRW schrijft voor dat een 'goede toestand' moet worden gehaald als het gaat om de kwaliteit van het oppervlaktewater. Dat betekent dat een 'goed ecologisch potentieel' en een 'goede chemische toestand' moeten worden bereikt. Uit de analyses van het Planbureau voor de Leefomgeving uit 2016 is gebleken dat Nederland de KRW-doelen met de huidige inzet en maatregelen niet gaat halen in 2027. Vervuiling door onder andere gewasbeschermingsmiddelen, mest en nieuwe opkomende (chemische) stoffen vormen een grote uitdaging.

Om samen te werken aan het behalen van de KRW-doelen, zijn per stroomgebied plannen opgesteld, met daarin de beschrijving van de watersystemen, doelen en maatregelen. De eerste stroomgebiedbeheerplannen voor Rijn, Maas, Schelde en Eems zijn in 2009 vastgesteld, met een looptijd van zes jaar. In 2016 zijn deze geactualiseerd. Daarnaast zijn maatregelenprogramma's opgesteld. Hierin is op hoofdlijnen te vinden welke maatregelen gedurende een periode van zes jaar worden uitgevoerd.

De basis voor het bepalen van de toestanden, het bepalen van knelpunten en het bedenken van maatregelen ligt bij de beschikbaarheid van goede data. Deze worden door de waterbeheerders verzameld en op gestandaardiseerde wijze aangeleverd aan het Informatiehuis Water. Hier worden jaarlijks zowel de chemie als de biologie getoetst en beoordeeld. De resultaten worden weergegeven in factsheets per waterschap. Zowel de factsheets als alle data over biologie, maatregelen, monitoring en uitzonderingsbepalingen zijn als bronbestanden beschikbaar en openbaar op het Waterkwaliteitsportaal. Hier zijn ook kaarten van de verschillende stroomgebieden beschikbaar waarin de oordelen zijn gevisualiseerd. De Europese rapportages vinden om de zes jaar plaats (2015, 2021, 2027) waarbij er een tussentijdse midterm review plaatsvindt over de voortgang.

Samen vooruit: Delta-aanpak Waterkwaliteit

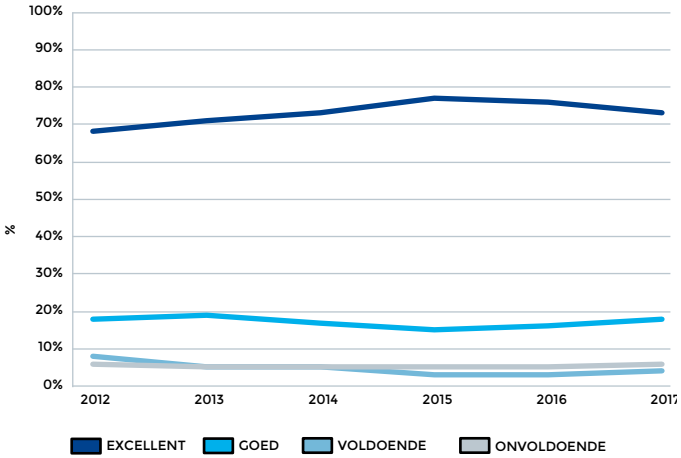
De waterschappen werken binnen de Delta-aanpak Waterkwaliteit samen met het Rijk, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven, kennisinstituten, natuur, zorg- en landbouworganisaties en de industrie. Die samenwerking is nodig om grote stappen te kunnen maken naar een verbeterde waterkwaliteit. Het uitgangspunt van de Delta-aanpak is dat partijen zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen traject en acties. Gezamenlijk staan de partijen aan de lat voor het geheel. Er is aansluiting tussen de Delta-aanpak Waterkwaliteit, het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de Ketenaanpak Medicijnresten uit oppervlaktewater.

Waterbeheerders stellen – met het oog op de Kaderrichtlijn Water (KRW) – doelen en bijbehorende maatregelen vast voor wateren. Om dat goed te kunnen doen is veel nieuwe kennis nodig. Deze ontwikkelen ze samen, in STOWA-verband. De onderzoeken helpen waterbeheerders bij het afleiden, onderbouwen en realiseren van realistische KRW-doelen doelen en bij het nemen van de juiste maatregelen.

Zwemwaterkwaliteit

In Nederland waren in 2017 488 officieel aangewezen zwemplekken in het beheer van de waterschappen. Van 73% van de aangewezen zwemplekken is de kwaliteit beoordeeld als 'excellent' en 18% heeft een 'goede' kwaliteit. Op 6% van deze zwemplekken is het water van 'voldoende' kwaliteit, en op 3% 'onvoldoende'. Figuur 3.1 laat de trend sinds 2012 zien. Een verminderde waterkwaliteit kan vele oorzaken hebben, waaronder bijvoorbeeld droogte (verschuiving: lichte daling van plekken met oordeel 'excellent', lichte stijging van plakken met oordeel 'goed'). In totaal is op 98 locaties in 2017 een waarschuwing voor blauwalg afgegeven. Op 45 locaties is een negatief zwemadvies uitgebracht. De actuele kwaliteit van zwemwater op verschillende plekken in het land is te vinden op www.zwemwater.nl.

Figuur 3.1: Beoordeling van zwemwaterkwaliteit voor alle officieel aangewezen zwemplekken in Nederland.

Bestrijding van invasieve exoten

Een onderwerp dat ook blijvend aandacht zal vragen is de bestrijding van zogenaamde invasieve exoten. Dit zijn planten en dieren die hier van origine niet voorkomen en schade aanrichten aan de omgeving, waaronder ook het watersysteem. In 2016 is de eerste officiële lijst opgesteld met soorten waarvoor in de EU een verbod bestaat op bezit, handel, kweek, transport en import. In 2017 is deze aangevuld tot 49 soorten. Het gaat bijvoorbeeld om de bever- en muskusrat, maar ook de grote waternavel, smalle waterpest en verschillende soorten Amerikaanse rivierkreeften staan op de lijst.

In 2017 vroegen een aantal plantensoorten van de officiële lijst voornamelijk de aandacht van de waterschappen, zoals cabomba, grote waternavel, kroosvaren, ongelijkbladig vederkruid, parelvederkruid, waterteunisbloem en de reuzenberenklauw. Ook de Japanse duizendknoop, knolcyperus en waternaaldkruid zijn bestreden (niet op de lijst). Als het gaat om dieren, meldden waterschappen dat – naast de muskus- en beverratten (zie hoofdstuk 1) – verschillende typen rupsen, ganzen, rivierkreeften en quagga mosselen voor overlast hebben gezorgd. Bestrijding gebeurt niet altijd door waterschappen zelf; ook andere gebiedsbeheerders spelen hierbij een belangrijke rol.

EIGEN ENERGIEVOORZIENING

Afvalwater zit vol stoffen waarmee via biovergisting energie kan worden opgewekt. Hiermee voorzien de waterschappen al voor 33,9% in hun eigen energiebehoefte.

327

Rioolzuiveringsinstallaties zuiveren samen 2.000.000.000m³ Afvalwater per jaar

Weetje:
In Nederland produceren we 150L afvalwater per persoon per dag!

AFNAME-AFSPRAAK

Waterschappen voldoen voor 98,3% aan de afname-afspraken met gemeenten

LOZINGSEISEN

Waterschappen voldoen voor 99% aan lozingseisen aan het oppervlaktewater

RENDEMENT

84% stikstof en 86% fosfor wordt verwijderd uit het afvalwater

4. ZUIVER AFVALWATER

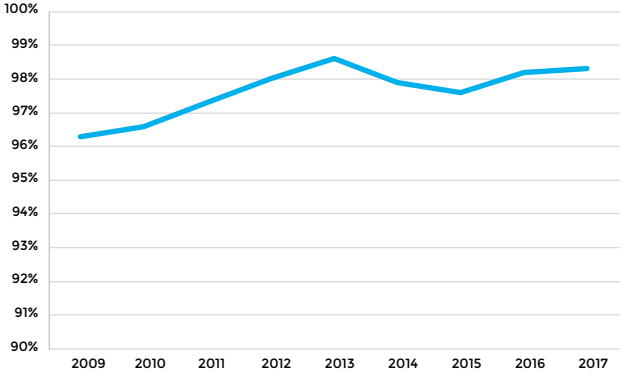
De waterschappen zuiveren het afvalwater van huishoudens en bedrijfsleven om de kwaliteit van het oppervlaktewater te waarborgen. Dit afvalwater wordt via de riolering van de gemeente ingezameld en getransporteerd naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI), waar het water door het waterschap zodanig wordt gezuiverd dat het kan worden geloosd op het oppervlaktewater.

Waterschappen zorgen voor het transport en de zuivering van afvalwater. De hoeveelheid water en het daarin aanwezige vuil dat gemiddeld door één persoon wordt geproduceerd wordt één inwoner-equivalent (i.e.) genoemd. In 2017 hebben de waterschappen 26,2 miljoen i.e. (á 150 g TZV) gezuiverd in 327 zuiveringsinstallaties. Uitgedrukt in kubieke meters zuiverden de waterschapen ongeveer 2 miljard m^3 afvalwater in hun installaties.

Zuiveringsprestaties onverminderd goed

Waterschappen hebben afname-afspraken gemaakt met gemeentes. In 2017 hebben waterschappen zich gemiddeld 98,3% aan de afspraken gehouden (zie figuur 4.1). Waar waterschappen nog niet (kunnen) voldoen aan de verplichtingen, werken zij aan aanpassingen of uitbreiding van het afvalwatertransportsysteem of RWZI's. Gemeenten onderzoeken daarnaast of de hoeveelheid afvalwater dat via het rioolstelsel wordt ingezameld, kan worden verminderd, bijvoorbeeld door afkoppeling van regenwater.

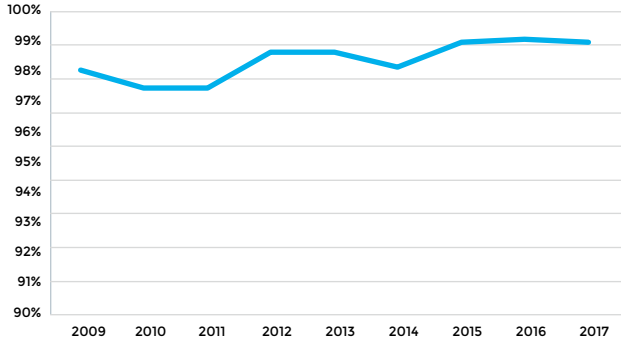
Figuur 4.1: Mate waarin waterschappen zich aan de afname-afspraken met gemeentes houden (2009-2017).

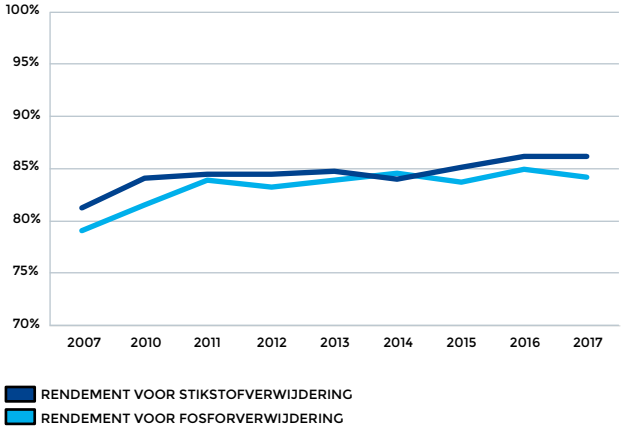
De afvalwaterzuiveringen die het afvalwater behandelen moeten voldoen aan kwaliteitseisen die zijn vastgelegd in vergunningen. Dit om de kwaliteit van het oppervlaktewater te beschermen en ervoor te zorgen dat nutriënten als stikstof en fosfor voldoende uit het afvalwater worden gezuiverd. De mate waarin de waterschappen voldoen aan de eisen voor lozing op het oppervlaktewater was de afgelopen jaren al zeer hoog met een gemiddelde voor alle waterschappen van 99,0%. In 2017 blijft dit hoge percentage uit 2015 en voorgaande jaren gehandhaafd (figuur 4.2). Daar waar sprake is van een overschrijding van de

vergunning heeft dat veelal een incidenteel karakter, bijvoorbeeld als gevolg van een calamiteit of renovatie, waardoor de zuivering tijdelijk minder goed functioneert. Als hiervoor wordt gecorrigeerd neemt het nalevingspercentage in 2017 toe van 99,0 naar 99,6%.

Figuur 4.2: Mate waarin waterschappen voldoen aan de eisen voor lozing op het oppervlaktewater (2009-2017).

Figuur 4.3: Verwijderingsrendement van stikstof en fosfor (2007-2017).

De stabiel hoge zuiveringsprestatie is ook terug te zien in het verwijderingsrendement van stikstof en fosfor (figuur 4.3). Het verwijderingsrendement voor stikstof bleef met 84% in 2017 gelijk aan het niveau van 2015. Voor fosfor nam het verwijderingsrendement licht toe van 85% in 2015 tot 86% in 2017.

Energie-efficiëntie en grondstoffen terugwinning

De waterschappen zien het rioolwater als een bron van duurzame energie en waardevolle (schaarse) grondstoffen. Op het gebied van energie-efficiency zijn de waterschappen aangesloten bij de landelijke afspraken uit de Meerjarenafspraak energie-efficiëntie (MJA). In dat kader streven de waterschappen naar een efficiëntieverbetering van minimaal 30% in de periode 2005-2020 (gemiddeld 2% per jaar). In de periode 2009-2017 is een gemiddelde jaarlijkse verbetering van de efficiëntie gerealiseerd van 3,5% per jaar. Een hogere energie-efficiëntie kan worden behaald door minder energie te verbruiken en/of door meer energie zelf op te wekken (op een duurzame manier). Een groot aandeel van die efficiëntie wordt behaald op de afvalwaterzuiveringen.

Waterschappen winnen biogas uit het afvalwater en zetten dit om in energie. Dit werd eind 2017 gedaan op 71 installaties door slib dat ontstaat bij de zuivering van afvalwater te vergisten. In 2017 werd ongeveer 60% van het geproduceerde slib omgezet naar duurzame energie. Op 13 locaties in Nederland is een Energiefabriek gerealiseerd waarbij de hoeveelheid geproduceerde duurzame energie gelijk of groter is dan het eigen verbruik van die locatie. Voor nog eens 12 locaties zijn de voorbereidingen of het onderzoek van start gegaan om een Energiefabriek te realiseren.

Bij het sluiten van de kringlopen richten de waterschappen zich bij het afvalwaterzuiveringsbeheer met name op het terugwinnen van de grondstoffen fosfor, cellulose, bioplastics en ALE (een op alginaat lijkende stof). De eerste bescheiden resultaten – die verder gaan dan pilotprojecten – zijn ondertussen zichtbaar; er worden steeds meer RWZI's doorontwikkeld tot grondstoffenfabriek. Hiermee worden kosten bespaard en grondstoffen teruggewonnen. In 2017 werd bij vijf waterschappen fosfor teruggewonnen in de vorm van struviet. Drie waterschappen wonnen cellulose terug, en verschillende waterschappen werken samen aan de productie van biopolymeren zoals ALE of de bouwstenen voor bioplastics. Op dit vlak worden de komende jaren naar verwachting grote stappen gezet.

Samenwerken in de keten loont

Binnen het zuiveringsbeheer zoeken waterschappen elkaar op om hun prestaties verder te kunnen verbeteren. In innovatieprogramma's, zoals de Energiefabriek en Grondstoffenfabriek, onderzoeken waterschappen samen nieuwe inzichten en ontwikkelingen om het zuiveringsbeheer efficiënter en doelmatiger uit te kunnen voeren.

Ook in de waterketen streven waterschappen met gemeenten en drinkwaterbedrijven in de regio naar verbeteringen. Over de samenwerking zijn landelijk afspraken gemaakt in het Bestuursakkoord Water in 2011. In hoofdstuk 8 van deze rapportage wordt inzicht gegeven in de voortgang van de realisatie van deze afspraken.

INTERNATIONALE KENNISDELING

Actieve kennisdeling naar andere delta's in de wereld door internationale samenwerking

VERDUURZAMING

Verbetering van de energie-efficiëntie: 3,5% in de periode 2009-2017

33,9% van totaal energiegebruik zelf geproduceerd

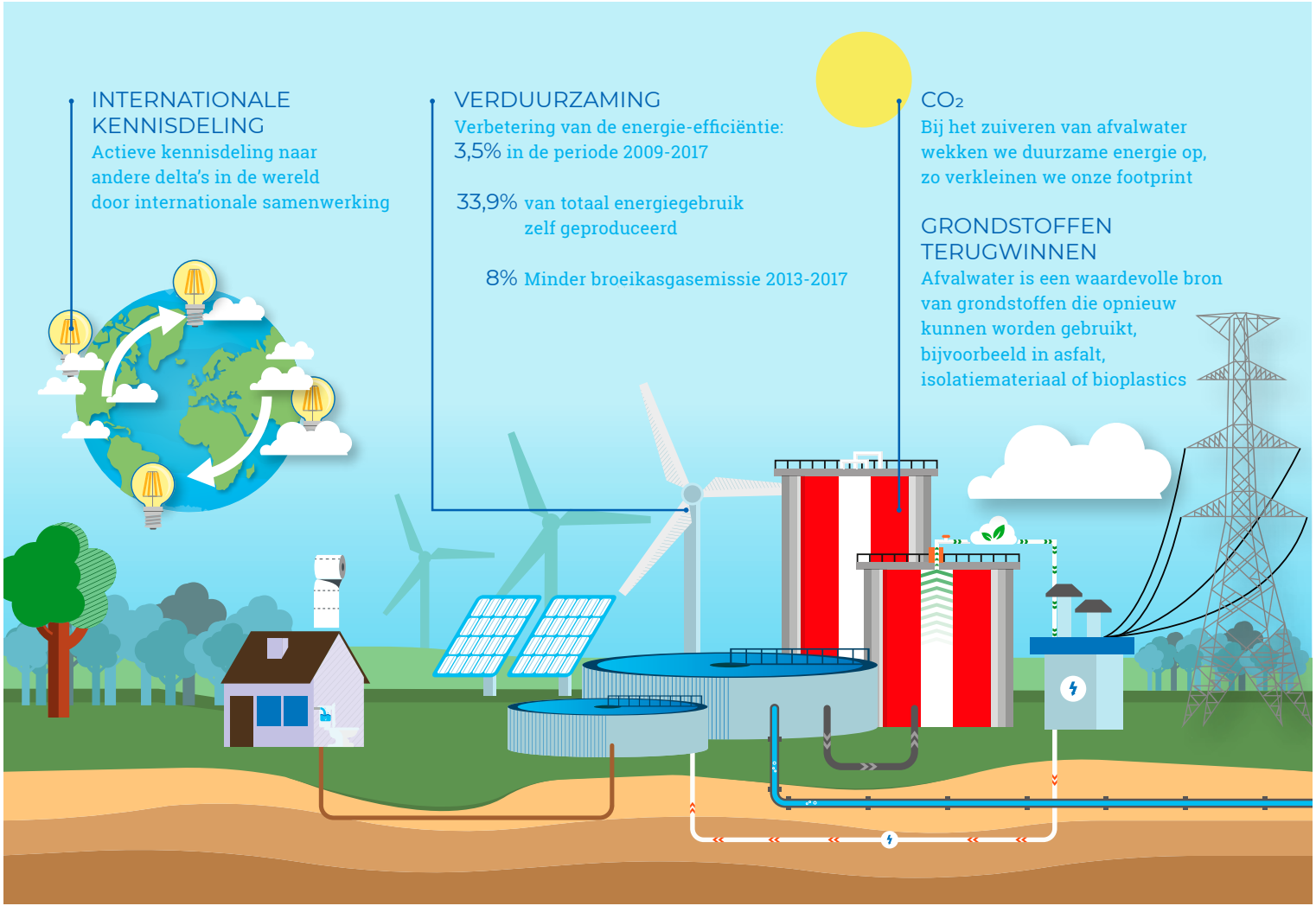
8% Minder broeikasgasemissie 2013-2017

CO_2

Bij het zuiveren van afvalwater wekken we duurzame energie op, zo verkleinen we onze footprint

GRONDSTOFFEN TERUGWINNEN

Afvalwater is een waardevolle bron van grondstoffen die opnieuw kunnen worden gebruikt, bijvoorbeeld in asfalt, isolatiemateriaal of bioplastics

5. MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD HANDELEN

De waterschappen hebben de ambitie om verantwoordelijk om te gaan met mens, milieu en welvaart, in onderlinge balans. Ze werken hard aan het verkleinen van hun voetafdruk op onze aarde, door hun energie-efficiëntie te vergroten, de CO_2-uitstoot te reduceren en grondstoffenkringlopen te sluiten. Maatschappelijk verantwoord inkopen is onderdeel van deze ambitie. En ook internationaal nemen waterschappen hun verantwoordelijkheid, door kennis en vaardigheden te delen met vakgenoten in andere delta's in de wereld.

De afgelopen jaren zijn gezamenlijke ambities vastgesteld, die mede de basis vormden voor de investeringsagenda Naar een duurzaam Nederland. Ondertussen ligt er een advies voor een nieuw nationaal Klimaatakkoord, met één groot doel: om klimaatverandering tegen te gaan willen we in Nederland in 2030 bijna de helft (49%) minder broeikasgassen uitstoten dan we in 1990 deden. Dat is 48,7 megaton (48,7 miljard kilogram) minder broeikasgassen. De waterschappen willen zelf als sector energieneutraal zijn in 2025.

De waterschappen brengen jaarlijks de Klimaatmonitor waterschappen uit. Hierin legt de waterschapssector onder andere verantwoording af over de afspraken die in 2016 in de Green Deal Energie zijn gemaakt. Onderstaande resultaten worden uitgebreid gerapporteerd in de Klimaatmonitor.

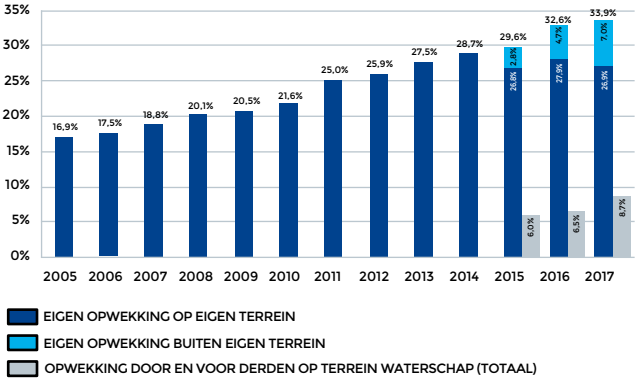
Energie-efficiënt

Om de energie-efficiëntie te verhogen kunnen waterschappen energie besparen en/of energie zelf opwekken. De waterschappen beschikken over terreinen en objecten, zoals rioolwaterzuiveringen, poldergemalen, dijken, wateroppervlakten en waterbergingsgebieden. Deze kunnen – naast hun functie voor het waterbeheer – ook worden ingezet voor de opwekking van duurzame energie. Denk bijvoorbeeld aan de toepassing van windenergie, zonne-energie, waterkracht, warmte/koude opslag, blue energy of aquathermie.

In de periode 2009-2017 is een gemiddelde jaarlijkse verbetering van de efficiëntie gerealiseerd van 3,5% per jaar (afvalwaterzuiveringsproces).. Hiervan is 2,0% behaald door energiebesparingen in het proces en de keten. De intensivering van de eigen opwekking bedroeg gemiddeld 1,5% per jaar. Hiermee is in de periode 2009-2017 de energie-efficiëntie in totaal met 31,8% verbeterd. Dit is nog exclusief de intensivering van de inkoop van duurzame energie (gemiddeld 3,5% per jaar).

Het aandeel duurzame energieproductie in 2017 bedroeg 33,9% van het totale energieverbruik van de waterschappen (figuur 5.1). Dit is een stijging van 4,3% ten opzichte van 2015 (2015: 29,7%, 2013: 27,5% en 2011: 25%). De overige energiebehoefte kopen de waterschappen duurzaam in (op sectorniveau 96,4% in 2017, 2015: 96,2%, 2013: 95,2% en 2011: 83,3%).

Figuur 5.1: Aandeel duurzame energie in totale energievoorziening waterschappen (2017).

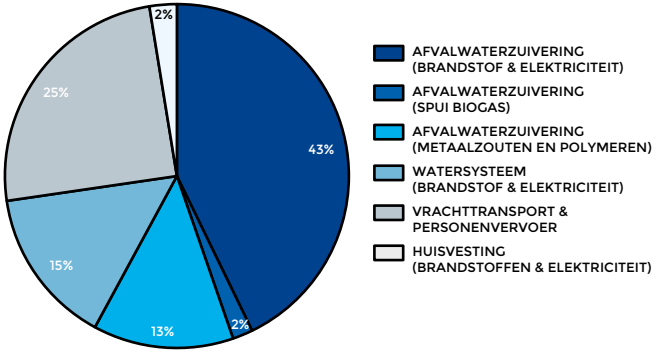

Minder broeikasgassen

De totale klimaatvoetafdruk in 2017 van de waterschappen is gelijk aan 392.572 ton CO_2, (figuur 5.2, 2015: 366.617 ton, 2013: 426.086 ton CO_2). De stijging ten opzichte van 2015 komt voornamelijk door de toegenomen hoeveelheid behandeld afvalwater. In de periode 2013-2017 is de voetafdruk netto met 8% afgenomen, wat overeenkomt met de voetafdruk van 4.189 huishoudens.

Met de vergroening van elektriciteitsinkoop en de stijging in de biogasproductie was in 2015 al een CO_2-reductie bereikt die gelijk is aan de (totale) algemene opgave om in de periode 1990-2020 30% van de emissies van broeikasgas te reduceren. Historische gegevens ontbreken om de reductie ten opzichte van 1990 vast te stellen. Om die reden is besloten de pragmatische doelstelling van een reductie van 200 kton CO_2-equivalenten aan te houden, en deze enkel te relateren aan de CO_2-voetafdruk. In 2017 is met de inkoop van groene stroom en de productie van biogas 241 kton CO_2-uitstoot vermeden. De pragmatische doelstelling wordt hiermee ruimschoots behaald.

Figuur 5.2: Verdeling broeikasgasemissies

Duurzaamheid van inkopen tot uitvoeren

Ook in hun rol als opdrachtgever werken waterschappen aan duurzaamheid voor mens en milieu. Door maatschappelijk verantwoord inkopen leveren ze een bijdrage aan het vergroten van de markt voor duurzame producten. Daarnaast worden steeds meer eisen gesteld aan opdrachtnemers en de producten/projecten en diensten die zij leveren.

Voor de aanbesteding van werken boven de €150.000 en diensten boven de €50.000 geldt dat de grote meerderheid van de waterschappen duurzaamheid meeneemt als selectie- en gunningscriterium, zo blijkt uit de inventarisatie in Vensters voor Bedrijfsvoering:

- 18 van de 20 waterschappen die meedoen aan Vensters geven aan in 2017 duurzaamheidseisen gesteld te hebben aan organisaties (negen deden dat bij de meerderheid van alle aanbestedingen);
- allemaal stelden zij minimumeisen voor duurzaamheid aan producten en diensten (12 deden dat bij de meerderheid van alle aanbestedingen);
- 19 van de 20 namen duurzaamheid daadwerkelijk op als gunningscriterium (acht deden dat bij de meerderheid van alle aanbestedingen).

De criteria die waterschappen hiervoor ontwikkelen vertegenwoordigen allerlei aspecten van duurzaamheid, met oog voor zowel mens, milieu als welvaart. Voorbeeld zijn: minimale verstoring van flora en fauna, hergebruik van materialen, minimale transportafstanden, vermeden CO_2-uitstoot, energiezuinig bouwen, veiligheid op de bouwplaats, social return en betrokkenheid van de lokale middenstand.

Internationale samenwerking

Vanuit de hele wereld is er veel belangstelling voor de kennis en ervaring van de Nederlandse waterschappen. De waterschappen werken over de grens om hulp te bieden aan andere landen die waterproblemen hebben, en om export van Nederlandse handel te bevorderen. Daarnaast is het werk goed voor de eigen organisatie. Medewerkers doen in het buitenland nieuwe kennis op, leren op een andere manier samen te werken en versnellen hun persoonlijke ontwikkeling. De waterschappen geven met het actief internationaal uitdragen van kennis en ervaring op klimaatgebied invulling aan de afspraken uit het Klimaatakkoord.

Onder de gezamenlijke vlag Dutch Water Authorities (DWA) zijn de Nederlandse waterschappen sinds 2014 internationaal actief. DWA is het 'merk' en het 'loket' waarmee de waterschappen zich in het buitenland presenteren. Vragen om assistentie, advies en samenwerking van waar dan ook ter wereld worden gecoördineerd door de DWA en uitgezet bij de waterschappen. Waterschappen werken gezamenlijk aan internationale projecten in diverse

landen om het regionale watermanagement op een hoger niveau te brengen. In 2017 onder andere in Burkina Faso, Columbia, Ethiopië, Indonesië, Kenia, Mali, Mozambique, Nicaragua, Roemenië, Vietnam en Zuid-Afrika.

In 2017 werkten alle waterschappen samen met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat aan het opzetten van één groot gezamenlijk programma: de Blue Deal. Dit programma heeft één duidelijk doel: 20 miljoen mensen in 40 stroomgebieden wereldwijd aan schoon, voldoende en veilig water helpen. De waterschappen stellen zich daarbij op als partner die helpt bij het zoeken naar oplossingen. Er wordt wederzijds geleerd, waardoor ook de Nederlandse waterbeheerders zelf hun werk kunnen blijven verbeteren. De Blue Deal draagt bij aan het behalen van de Sustainable Development Goals en de Internationale Water Ambitie. Het programma loopt tot en met 2030.

INTERNATIONALE SAMENWERKING IN 2017

1	Albanië	**6**	Burkina Faso	**12**	Frankrijk	**18**	Libanon	**24**	Roemenië	**29**	Verenigde Staten
2	Argentinië	**7**	China	**13**	India	**19**	Mali	**25**	Senegal	**30**	Vietnam
3	Bangladesh	**8**	Colombia	**14**	Indonesië	**20**	Mozambique	**26**	Suriname	**31**	Zuid-Afrika
4	België	**9**	Denemarken	**15**	Israël	**21**	Myanmar	**27**	Swaziland	**32**	Zweden
5	Bosnië en Herzegovina	**10**	Duitsland	**16**	Kenia	**22**	Nicaragua	**28**	Verenigd Koninkrijk		
		11	Ethiopië	**17**	Laos	**23**	Peru				

DEEL 2: DE ORGANISATIE VAN DE WATERSCHAPPEN

De prestaties van de waterschappen op de kerntaken hangen nauw samen met hoe zij de uitvoering ervan organiseren. Waterschappen voeren hun taken uit in dienst van de maatschappij, houden zo goed mogelijk rekeningen met belangen van andere partijen in het gebied, en bewaken daarbij zelf de waterbelangen. Via de waterschapsbelasting draagt iedereen die in het gebied woont en werkt bij aan de financiering van de watertaken. De kwaliteit van de taakuitvoering is onlosmakelijk verbonden met de financiering ervan. Dit deel van de rapportage draait om de prestaties van waterschappen op het gebied van dienstverlening, financiën en doelmatigheid.

VERGUNNINGEN

15.134 aanvragen behandeld
89% binnen termijn afgehandeld

INSPECTIE EN HANDHAVING

afspraken en vergunningen werden in 87,3% van de gevallen spontaan nageleefd

De naleving bij hercontrole was 98,1%

SOCIALE MEDIA

Alle waterschappen zijn actief op sociale media

DIGITALE VOLWASSENHEID

Met 89% digitale volwassenheid scoren de waterschappen het hoogst van alle overheden

Waterschappen richten hun diensten in op de vraag van burgers en bedrijven

6. DIENSTVERLENING

Waterschappen zijn dienstverleners aan de samenleving. Zij beheren het watersysteem voor alle belanghebbenden in hun gebied. Waterschappen werken aan het steeds slimmer inrichten van hun dienstverlening, samen met de omgeving waar ze deel van uitmaken. Dit willen ze tijdig doen en met aandacht voor de kwaliteit.

Waterschappen hebben om allerlei redenen contact met mensen die wonen, werken of recreëren in hun beheersgebied. Inwoners en bedrijven vragen watervergunningen aan, het waterschap kondigt werkzaamheden aan, iedereen mag bezwaar aantekenen tegen plannen van het waterschap, belanghebbenden worden uitgenodigd mee te denken over wateroplossingen, en ga zo maar door. Iedereen is uiteindelijk klant van het waterschap.

Tijdige dienstverlening

Al geruime tijd meten en monitoren de waterschappen de tijdigheid van de dienstverlening. Ze doen dit omdat er op sommige vormen van dienstverlening een wettelijke termijn van afhandeling van toepassing is, of omdat zij willen weten in welke mate ze zich aan de gezamenlijk afgesproken of eigen servicenormen houden. De tijdigheid van een aantal processen die een wettelijke afhandelingstermijn kennen wordt hierna in beeld gebracht. Het gaat dan om de tijdigheid van vergunning-verlening, klacht- en bezwarenafhandeling.

Vergunningverlening

Voor handelingen in het watersysteem die niet onder algemene regels van het waterschap vallen, is in sommige gevallen een watervergunning nodig en kan in andere gevallen met een melding worden volstaan. In de regel moet voor bijvoorbeeld het lozen van afvalwater op oppervlaktewater, het onttrekken van grondwater of het bouwen van een steiger een watervergunning worden verkregen, waarin voorschriften worden gesteld om het watersysteem te beschermen. In totaal hebben de waterschappen in 2017 15.134 vergunningaanvragen in het kader van de Waterwet en de keur ontvangen. Gemiddeld werd 89% van de vergunningen tijdig afgedaan. Dit is 3% lager dan in 2015 en 2013. De oorzaak hiervan is wellicht de groei van het aantal ingediende vergunningaanvragen: in 2017 zijn 17% meer aanvragen gedaan dan in 2015. Het aantal geregistreerde meldingen in het kader van algemene regels steeg met 30% ten opzichte van 2015 en 2013.

Klachtafhandeling

Wie vindt dat een waterschap onjuist of onzorgvuldig heeft gehandeld, kan een klacht indienen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een te hoog of te laag waterpeil of schade door bijvoorbeeld baggerwerkzaamheden. De meeste waterschappen hanteren verschillende afhandelingstermijnen voor verschillende soorten klachten. Het aantal klachten zegt niet per se iets over de prestaties van het waterschap. Het kan ook een signaal zijn dat men het waterschap goed weet te vinden. Het is daarbij wel belangrijk dat waterschappen alert reageren op klachten en meldingen.

Tabel 6.1: Afhandeling van verschillende typen klachten in 2017, gemiddelde van de 12 waterschappen die dit onderscheid in de registratie maken.

Aard van de klacht	Termijn	Aandeel tijdige afhandeling 2015	Aandeel tijdige afhandeling 2017
Klacht over organisatie of medewerkers	6 weken	91% (76 klachten)	93% (58 klachten)
Klacht over taakuitoefening	10 dagen	70% (1.569 klachten)	79% (1.841 klachten)
Klacht over vergunningverlening	6 weken	93% (16 klachten)	82% (7 klachten)

De 20 waterschappen die gegevens over geregistreerde klachten hebben aangeleverd, hebben deze in 2017 gemiddeld in 80% van de gevallen binnen de gestelde termijn afgehandeld. Van de 12 waterschappen die onderscheid maken tussen diverse soorten klachten is het gemiddelde afhandelingspercentage in tabel 6.1 opgenomen.

Bezwaren

Tegen beslissingen van het waterschap, zoals handhavingsbeschikkingen, vergunningenbesluiten of Wob-besluiten, kan bezwaar worden gemaakt. Van de bezwaren was in 2017 gemiddeld 7% niet ontvankelijk (7% in 2015) en 35% ongegrond (32% in 2015). Gemiddeld werd in 2017 91% van de bezwaarschriften tijdig afgehandeld. Dat is 1%-punt hoger dan in 2015. In 2017 werd in 116 (40 in 2015) gevallen tegen een besluit van het waterschap een beroep aangetekend dat in zes gevallen (evenveel als in 2015) tot vernietiging van het besluit heeft geleid. Het percentage beroepen dat tot vernietiging leidde is dus met 10%-punt gedaald, van 15% naar 5%, met name vanwege de toename van het aantal aangetekende beroepen. Deze grote toename wordt veroorzaakt door juridische stappen in slechts enkele projecten.

Belanghebbenden die het niet eens zijn met hun belastingaanslag, kunnen hiertegen bezwaar maken. De wettelijke termijn voor afhandeling is zes weken. In 2017 is 85% van de bezwaarschriften binnen de wettelijke termijn afgehandeld. Dit is gelijk aan het percentage in 2015.

Dienstverlening van goede kwaliteit

De mate waarin afspraken in vergunningen worden nageleefd zegt iets over de kwaliteit van de dienstverlening; Is men op de hoogte van wat er in de vergunning staat? En zijn de afspraken op een zodanige manier gemaakt dat alle partijen zich eraan houden? Uit een analyse van de aantallen inspectiebezoeken, procesverbalen en beschikkingen, is op te maken dat de afspraken landelijk in gemiddeld 87,3% van de gevallen spontaan worden nageleefd. De gemiddelde naleving bij hercontrole is 98,1%.

Bijna alle waterschappen doen onderzoek naar de klanttevredenheid in het algemeen of over specifieke processen, of naar de algemene publieke opinie over het waterschap. Zij deden deze klantonderzoeken de afgelopen jaren op verschillende manieren. Via enquêtes onder alle inwoners, via focusgroepen, door externe audits, via telefonische interviews, met een klantpanel, door (sentiment) analyses van berichten op sociale media en in het nieuws, of middels een standaard klanttevredenheidsmonitor. De meeste waterschappen doen dit periodiek; ieder jaar of eens per twee, drie of vier jaar. Ze drukken de resultaten uit in een klanttevredenheidscijfer of gebruiken de resultaten om aandachtspunten in hun dienstverlening te identificeren en te verbeteren. Enkelen kennen een continu proces van meten en verbeteren. De komende periode wordt onderzocht hoe de klanttevredenheid op landelijk niveau inzichtelijk kan worden gemaakt.

Dienstverlennig in een digitale samenleving

In het kader van goed en makkelijk samenwerken, én betere dienstverlening, staat verdere digitalisering hoog op de bestuurlijke waterschapsagenda. De digitale beschikbaarheid van de meest gebruikte producten en diensten van de waterschappen is verder gestegen (van 89% in 2016) naar 91% in 2017, zo blijkt uit de meting Aanbod Digitale Dienstverlening 2017 in opdracht van het overheidsbrede programma Digitaal 2017. Het gebruikersgemak – of de 'digitale volwassenheid' – van deze producten is ook toegenomen. Deze is 87% in 2017, waarmee de waterschappen 10%-punt hoger scoren in vergelijking met 2015.

Als het gaat om contact via de reguliere kanalen, hanteert de meerderheid van de waterschappen een uniforme set servicenormen. Deze zijn het resultaat van de gezamenlijke Visie op Dienstverlening uit 2015 en bevatten termijnen voor het beantwoorden van e-mails, telefoontjes, brieven, bezoeken en berichten op sociale media. Er is een duidelijke verbetering zichtbaar ten opzichte van 2015 wat betreft het hanteren van deze normen. Ondertussen hanteren 13 waterschappen deze minimale gezamenlijke normen, en zijn twee waterschappen nog van plan dit te doen. De overige zes waterschappen hanteren normen die zij zelf hebben geformuleerd. In veel gevallen hebben die een hoger ambitieniveau dan de gezamenlijke servicenormen.

Met de ontwikkeling van sociale platforms op het internet, verwacht men steeds meer dat het mogelijk is om anderen 24/7 te kunnen bereiken en bericht terug te ontvangen. De waterschappen speelden de laatste jaren ook in op deze digitale trend. Alle 21 gebruiken zij Twitter en Facebook, als corporate kanaal en/of voor specifieke communicatie rond projecten. Ook Instagram is een populair kanaal geworden; daar maken maar liefst 16 waterschappen gebruik van, op organisatieniveau of bijvoorbeeld voor de communicatie door het jeugdbestuur. Vijf waterschappen zijn zelfs bereikbaar via WhatsApp. Meerdere waterschappen profileren zichzelf daarnaast op LinkedIn en hebben accounts bij platforms als YouTube en Flickr om video- en fotomateriaal te delen.

SAMENHANG TAKEN, FINANCIELE POSITE EN BELASTINGEN

BELASTINGINKOMSTEN WATERSCHAPPEN IN 2017

€ 2.7 miljard

NETTO KOSTEN VOOR WATERSCHAPSWERK IN 2017

€ 2.6 miljard

VOLLE INVESTERINGSAGENDA'S

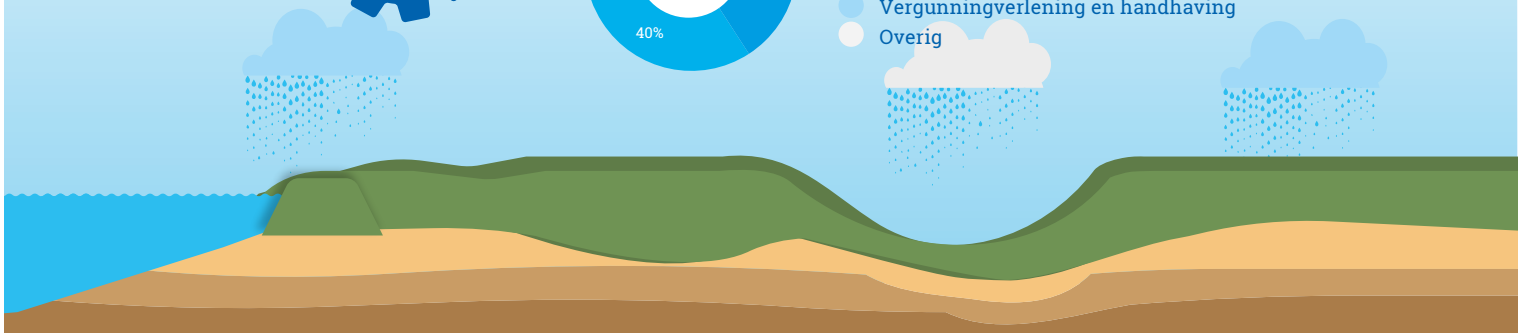
Momenteel zorgen veranderende weersomstandigheden, zeespiegelstijging, bodemdaling, verzilting en aangescherpte milieunormen voor volle investeringsagenda's

GEÏNVESTEERD

€ 1,1 mld in 2017 grotendeels gefinancierd met langlopende leningen

KOSTEN WATERSCHAPPEN, NAAR BELEIDSTAAK

7. INZICHT IN DE FINANCIËN

De financiën van de waterschappen staan niet op zichzelf, maar zijn een afgeleide van hun taken en taakopvatting. Waar de waterschappen voor staan, wat zij willen bereiken en wat ze daarvoor doen, heeft invloed op hoe zij er financieel voor staan en wat zij in de vorm van belastingen in hun gebieden neerleggen. De figuur op de pagina hiernaast geeft de relatie tussen deze drie aspecten weer.

Vanwege de samenhang tussen de drie aspecten – taken, financiële positie en belastingen – moet er altijd met een brede blik naar de financiën van de waterschappen worden gekeken. Focus op één aspect of een onderdeel daarvan alleen kan tot een onjuist oordeel leiden. Dit hoofdstuk presenteert de financiën van de waterschappen dan ook op basis van de drie aspecten. Hierbij wordt met name ingegaan op de situatie van eind 2017 en op de ontwikkeling sinds 2009. Dit geeft aan hoe de financiën van de waterschappen er nu voorstaan en zich in de laatste jaren hebben ontwikkeld.

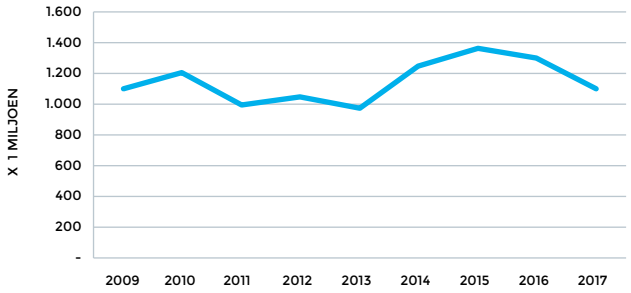
DE TAAKUITOEFENING: INVESTERINGEN EN KWALITEIT

Investeren om taken op orde te houden / Ruimte in het EMU-saldo

Waterschappen moeten continu investeren om er voor te zorgen dat de waterkeringen, waterlopen, gemalen, zuiveringsinstallaties en andere waterwerken die zij beheren ook bij veranderende omstandigheden voor hun taak gesteld blijven staan. De investeringsagenda's van de waterschappen worden op dit moment bepaald door veranderende weersomstandigheden, zeespiegelstijging, bodemdaling, verzilting, aangescherpte (Europese) milieunormen en de noodzaak om slagen te maken met de energietransitie en het sluiten van kringlopen. In 2017 hebben de waterschappen voor €1,1 miljard geïnvesteerd.

Figuur 7.1 geeft het investeringsvolume in de periode 2009-2017 weer. Het lagere volume in de jaren na 2015 heeft onder andere te maken met de afronding van een aantal grote investeringsprogramma's, zoals het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, de eerste stroomgebiedsbeheersplannen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water en de plannen die naar aanleiding van het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn uitgevoerd.

Figuur 7.1: Bruto-investeringsuitgaven van de waterschappen 2009-2017.

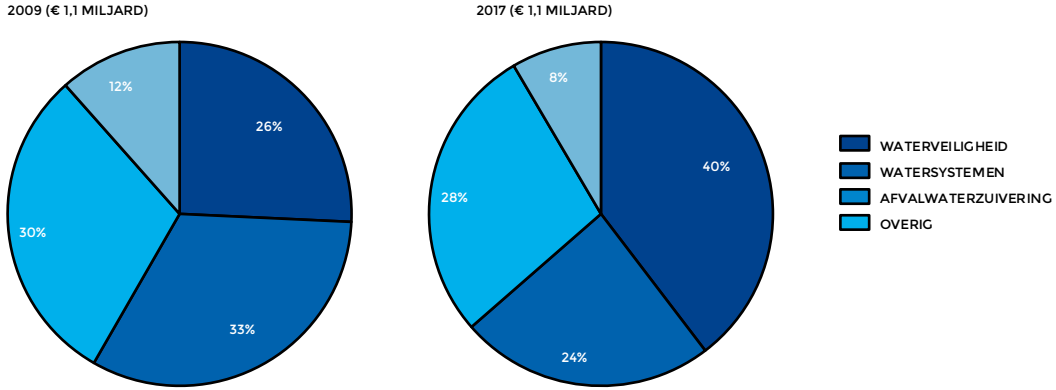
Figuur 7.2 geeft de verdeling van de investeringsuitgaven over de taken van 2009 en 2017 weer. Bij een vergelijking vallen twee ontwikkelingen in het bijzonder op. Allereerst is het aandeel van waterveiligheid sterk gestegen. Dit houdt met name verband met het toegenomen belang van deze taak en het feit dat de waterschappen zijn gaan deelnemen aan het Hoogwater-beschermingsprogramma (HWBP). Dit is een programma van waaruit de investeringen in de primaire waterkeringen van de waterschappen worden geprogrammeerd en gefinancierd. Tot 2011 financierde het Rijk dit programma volledig. Met ingang van 2011 leggen ook de waterschappen middelen in. Sinds 2014 is er sprake van een gezamenlijk programma van het Rijk en de waterschappen en leggen zij beiden de helft van de middelen in. In 2017 ging het voor de waterschappen om in totaal €185 miljoen.

Daarnaast zien we dat het aandeel van de investeringen in watersystemen vrij sterk is gedaald. De oorzaak is hiervoor reeds genoemd: de investeringsprogramma's op basis van de eerste stroomgebiedsbeheersplannen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water en de plannen die naar aanleiding van het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn uitgevoerd zijn in 2015 goeddeels afgerond.

Ruimte om te investeren = ruimte in het EMU-saldo

Samen met het Rijk, de provincies en gemeenten zijn de waterschappen verantwoordelijk voor gezonde overheidsfinanciën van ons land. Om hiervoor te zorgen, worden er op grond van de Wet houdbare overheidsfinanciën afspraken gemaakt over de ruimte die de decentrale overheden hebben in het EMU-saldo dat Nederland op grond van afspraken in de Europese Unie moet nastreven. Het EMU-saldo is een indicator die zijn oorsprong vindt in de afspraken die in Europees verband zijn gemaakt om stabiliteit van de euro te beschermen en aangeeft of een organisatie in een bepaald jaar een overschot of een tekort heeft op zijn uitgaven. Bij een (EMU-) tekort in een bepaald jaar (dat wil zeggen dat de uitgaven hoger zijn dan de inkomsten) groeit de schuld in dat jaar in de regel.

Figuur 7.2: Aandeel van kerntaken in investeringsuitgaven.

Omdat de taken van de waterschappen belangrijk zijn voor de veiligheid, bewoonbaarheid, volksgezondheid en bedrijvigheid in ons land, moeten de waterschappen voldoende mogelijkheden hebben om te kunnen investeren. Daarom hebben de waterschappen, samen met de provincies en de gemeenten, in het kader van de Wet houdbare overheidsfinanciën, voldoende ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. Gegeven de grote maatschappelijke opgaven waarvoor ons land staat, waaronder het inspelen op de klimaatverandering en de transitie naar een duurzame en circulaire economie, hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen in het Interbestuurlijk Programma (IBP) hun krachten gebundeld. Samen gaan de overheden aan de slag om deze opgaven adequaat op te pakken. Dit betekent dat er versneld en meer wordt geïnvesteerd, ook door de waterschappen. Om hiervoor voldoende ruimte te hebben, is de ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden voor de periode 2019-2022 in het voorjaar van 2018 vastgesteld op 0,4% van het Bruto Binnenlands product. In 2017 en 2018 was deze ruimte nog 0,3%, Naar verwachting biedt de 0,4% voldoende ruimte voor alle noodzakelijke investeringen van de waterschappen, ook om de gezamenlijke ambities uit het IBP te realiseren.

Tabel 7.3: Ontwikkeling prestaties kerntaken waterschappen.

Waterschapstaak	Indicator	Prestatie 2009	Prestatie 2017
Waterveiligheid	Aandeel primaire waterkeringen dat aan veiligheidsnormen voldoet	42%	-[1]
Voorkomen van wateroverlast	Lengte van de getoetste regionale waterkeringen dat aan normen voldoet	5.122 km	6.290 km
Beheer hoeveelheid oppervlaktewater	Aandeel van het beheergebied dat voldoet aan de normen ter voorkoming van wateroverlast	98,7%	99,2%
Beheer kwaliteit oppervlaktewater	Aandeel van de waterlichamen waar oppervlaktewater voldoet aan de normen voor prioritaire en gevaarlijke stoffen	37%	43%
Zuivering van afvalwater	De 'zuiveringsprestatie': mate waarin zuurstofbindende stoffen, fosfaat en nitraat uit afvalwater worden verwijderd	86,6%	87,7%

Kwaliteit taakuitoefening

In de vorige hoofdstukken van deze publicatie is een groot aantal prestaties van de waterschappen in beeld gebracht. Gegeven de relatie tussen de taakuitoefening en de financiën van de waterschappen wordt in dit hoofdstuk ook een samenvatting gegeven van de ontwikkeling van de uitoefening van de kerntaken van de waterschappen sinds 2009. Tabel 7.3 laat zien dat de kwaliteit van de taakuitoefening in deze periode aanmerkelijk is toegenomen. Nagenoeg alle in beeld gebrachte prestaties zijn verbeterd.

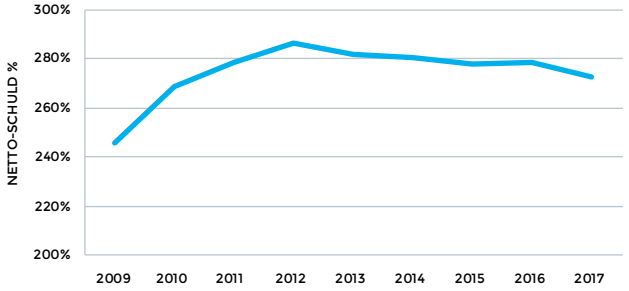
1 Omdat er met ingang van 1-1-2017 nieuwe normen zijn, zou het resultaat 2017 volstrekt onvergelijkbaar zijn met de tijdreeks t/m 2015. Het resultaat 2017 is dan ook niet opgenomen. In de volgende rapportage worden ook de resultaten van de beoordeling op basis van de nieuwe normen opgenomen.

FINANCIËLE POSITIE

Vreemd vermogen

De waterschappen hanteren als principe dat degenen die profiteren van investeringen, zoals aanpassingen en aanleg van waterkeringen en van afvalwaterzuiveringen, daarvoor betalen in de periode dat zij dit profijt hebben. Daarom financieren de waterschappen hun investeringsuitgaven over het algemeen via leningen en worden de rente en aflossingen van dit 'vreemd vermogen' gedekt uit de belastinginkomsten. Een veelgebruikt kengetal dat inzicht geeft in de omvang van het vreemd vermogen van een organisatie is de netto-schuldquote, de verhouding tussen de omvang van het vreemd vermogen en de inkomsten. Voor waterschappen geeft de verhouding tussen de netto-schuld en de belastingopbrengsten een goed beeld, omdat de belasting-opbrengsten verreweg de grootste inkomstenbron zijn. Figuur 7.4 geeft aan dat de schuldquote tot en met 2012 steeg en daarna daalt.

Figuur 7.4: Ontwikkeling netto-schuldquote.

Het hebben van schuld is inherent aan de manier waarop de waterschappen hun omvangrijke investeringen financieren. Omdat het om grote bedragen gaat, is het belangrijk dat de risico's die in potentie aan schuld kleven in beeld worden gebracht, worden beheerst en waar nodig financieel worden afgedekt. Over de wijze waarop de waterschappen daar invulling aan geven kan het volgende worden gezegd:

- Uiteraard moeten afgesloten leningen in de toekomst worden afgelost. Daarom brengen de waterschappen in beeld welk effect hun investeringen op hun schuld hebben en wat het effect van rente en aflossingen op hun begrotingen is. Het landelijke beeld is dat de infrastructuur van de waterschappen de laatste jaren niet voor een groter aandeel met schuld is belast;

- Schuld kan tot gevolg hebben dat aflossingen en rentelasten een steeds groter aandeel van de begroting gaan uitmaken, met als gevolg minder beïnvloedbare ruimte in de begroting. Dan heeft een bestuur minder mogelijkheden om een ander beleid te gaan voeren. Zoals we later in deze publicatie nog zullen zien, is de beïnvloedbare ruimte in de waterschapsbegrotingen de laatste jaren gelijk gebleven. De schuld heeft er derhalve niet toe geleid dat de beïnvloedbare ruimte in de begrotingen is afgenomen;
- Als de rente stijgt, bestaat de kans dat de waterschappen met hogere kosten worden geconfronteerd. Dit wordt het renterisico genoemd. Door het effect van een fictieve renteverhoging te berekenen, kan de potentiële omvang van dit risico in beeld worden gebracht. Dergelijke berekeningen wijzen uit dat het renterisico eind 2017 lager was dan eind 2015. Voorts geldt dat de marktrente op dit moment veel lager is dan de rente van de leningen die de waterschappen in portefeuille hebben. De verwachtingen omtrent de ontwikkeling van de rente zijn dat dit ook in de komende jaren nog zal gelden. Dit betekent dat als de waterschappen een lening moeten herfinancieren of met een renteherziening te maken krijgen, zij lagere kosten hebben dan daarvoor. Daar komt nog bij dat veel waterschappen, gegeven de lage rentestand, in de afgelopen jaren hun leningenportefeuille hebben geherstructureerd, waarbij veel leningen zijn omgezet in langlopende leningen met een veel langere rentevaste periode. Op deze wijze hebben de waterschappen het renterisico voor een lange periode verder afgedekt.

Risico's en weerstandsvermogen

Voor elke organisatie geldt dat er in de taakuitoefening en de bedrijfsvoering risico's op calamiteiten aanwezig zijn. Waterschappen nemen zo veel mogelijk beheersingsmaatregelen om te voorkomen dat zich een calamiteit voordoet, maar een calamiteit is natuurlijk nooit volledig uit te sluiten. Als risico's afdoende financieel zijn afgedekt, is er financieel gezien geen groot probleem als er sprake is van een calamiteit. Dan wordt namelijk voorkomen dat een calamiteit de financiën ernstig verstoort en dat burgers en bedrijven daar in hun portemonne veel van merken.

Waterschappen dekken risico's in financiële zin in eerste instantie af met verzekeringen, met (financiële) voorzieningen en met de post 'onvoorzien' in de begroting. Voor het overblijvende, niet afgedekte deel, bepaalt een waterschap wat de financiële gevolgen zijn als zich een calamiteit voordoet. Dit gebeurt op basis van een risico-inventarisatie. Vervolgens wordt een bedrag bepaald dat vrijgemaakt moet kunnen worden om de financiële effecten van eventuele calamiteiten te beperken. Dit bedrag wordt de 'weerstandscapaciteit' genoemd. Meestal bestaat deze weerstandscapaciteit uit de omvang van de algemene reserve(s) of een deel daarvan. De benodigde weerstandscapaciteit wordt door het bestuur van het waterschap vastgesteld.

Het weerstandsvermogen is een veel gebruikte indicator die aangeeft of een organisatie in staat is financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit zijn financiële positie ernstig aantast. Het

weerstandsvermogen wordt bepaald door de weerstandscapaciteit te delen door de gekwantificeerde risico's. Als het weerstandsvermogen de waarde 1 heeft, zijn risico's en de financiële dekking daarvan precies in balans. Bij een waarde onder 1, loopt het waterschap een zeker risico dat een calamiteit leidt tot verstoring van zijn financiële positie. Bij een waarde boven de 1 kunnen er voldoende middelen worden aangewend om de gevolgen van calamiteiten zonder grote financiële consequenties financieel af te wikkelen.

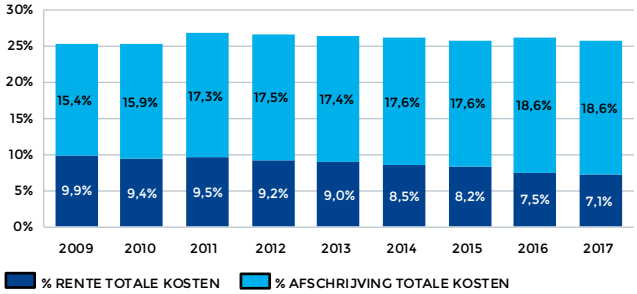
De waterschappen hadden aan het eind van 2017 een gemiddeld weerstandsvermogen van 2,7, ruim boven de 1 dus. Daarmee kan geconcludeerd worden dat de waterschappen hun risico's op dat moment gemiddeld genomen afdoende hadden afgedekt.

Flexibiliteit in de begroting

Als het aandeel van de beïnvloedbare kosten in de begroting hoog is, heeft een waterschap in principe meer mogelijkheden om tegenvallers op te vangen in vergelijking met een begroting met een hoog aandeel vastliggende kosten. Ook andere keuzes, zoals beleidswijzigingen, bezuinigingen en verbeteren van de financiële positie zijn makkelijker als een begroting meer flexibiliteit biedt. Bij een waterschap vormen met name de afschrijvingen en rente, samen de kapitaallasten genoemd, de kosten die op korte termijn moeilijk beïnvloedbaar zijn. Een begroting met een hoog aandeel kapitaallasten is minder flexibel dan een begroting met een laag aandeel van deze kosten.

Uit figuur 7.5 blijkt dat voor alle waterschappen samen geldt dat er sprake is van een daling van het aandeel van de rentekosten en van een aandeel van de afschrijvingen dat toeneemt. Per saldo is het aandeel van de kapitaallasten sinds 2009 min of meer stabiel, zodat kan worden geconcludeerd dat de beïnvloedbare ruimte in de waterschapsbegrotingen de laatste jaren gelijk is gebleven.

Figuur 7.5: Aandeel van afschrijvingen en rente in totale kosten van de begroting.

LASTENONTWIKKELING

Via het eigen belastingstelsel bekostigen de waterschappen hun taken grotendeels zelf. Deze afgezonderde financiering garandeert dat er voldoende geld is voor de voor Nederland essentiële bescherming tegen overstromingen en goed waterbeheer zonder dat er financiële concurrentie is met andere zaken. De twee belangrijkste waterschapsbelastingen zijn de watersysteemheffing, waarmee de kosten van waterveiligheid, voldoende en schoon oppervlaktewater worden gedekt, en de zuiveringsheffing voor de bekostiging van de afvalwaterzuiveringstaak van de waterschappen.

Na de taakuitoefening en de financiële positie is de ontwikkeling van de belastingen het derde aspect dat we in het kader van het financieel beeld van de waterschapssector inzichtelijk maken. Uitgebreidere informatie over de waterschapsbelastingen dan opgenomen in dit hoofdstuk kunt u vinden via de website www.waterschapsspiegel.nl (Bedrijfsvergelijkingen > Belastingen).

Lastendruk

Omdat ieder waterschapsgebied anders is en de democratisch gekozen besturen van de waterschappen andere keuzes maken, verschilt de lastendruk van waterschap tot waterschap. Factoren zoals veel of weinig water, hoog- of laaggelegen, wel of niet aan zee of aan grote rivieren liggend, grondsoort, landelijk of verstedelijkt gebied, bepalen de inrichting van het watersysteem en uitvoering van het waterbeheer. Verder kunnen specifieke eisen van andere overheden of van organisaties die voor hun bedrijfsvoering van het waterbeheer afhankelijk zijn van gebied tot gebied verschillen. Al deze aspecten hebben invloed op de kosten die in een gebied moeten worden gemaakt en daarmee op de hoogte van de waterschapsbelastingen.

Voor veel aspecten van de taakuitoefening van een waterschap gelden wettelijk vastgelegde normen. Het bestuur van een waterschap is verantwoordelijk dat hieraan wordt voldaan, maar kan in de regel keuzes maken ten aanzien van een verschillend ambitieniveau (meer doen dan het wettelijk minimum) en het tempo waarin met investeringen wordt voldaan aan de norm of het ambitieniveau. Ook maakt een bestuur een zorgvuldige afweging tussen niet alleen de juiste inzet op veilig en schoon water, maar ook op duurzaamheid, innovatie en de ontwikkeling van de lastendruk. Door binnen dit spectrum keuzes te maken, bepalen de besturen mede de hoogte van de belastingen.

Met innovatieve oplossingen, samenwerking met andere partijen en efficiëntiemaatregelen houden de waterschappen de kostenstijgingen, en daarmee de lastenstijgingen voor burgers en bedrijven, zo laag mogelijk. Maar enige lastenstijging is gegeven de grote opgaven waar de waterschappen voor staan echter onvermijdelijk. In tabel 7.6 is de hoogte en de ontwikkeling van de gemiddelde belastingdruk in ons land voor vier soorten huishoudens en vier bedrijfstypes weergegeven.

Tabel 7.6: Gemiddelde belastingdruk waterschappen[2] (in euro's per huishouden/bedrijf).

	2017	2018[3]	Ontwikkeling
Eenpersoonshuishouden huurwoning, 1 ve[4]	139	141	+ 1,3%
Eenpersoonshuishouden koopwoning, €200.000, 1 ve	206	210	+ 1,8%
Meerpersoonshuishouden huurwoning, 3 ve	249	251	+ 0,8%
Meerpersoonshuishouden koopwoning, €200.000, 3 ve	318	322	+ 1,2%
Agrarisch bedrijf, €400.000, 40 ha grond, 3 ve	2.952	3.034	+ 2,8%
Natuurterrein, 1.000 ha	4.241	4.340	+ 2,3%
Groothandel, €2.400.000, 7 ve	1.221	1.244	+ 1,9%
Productiebedrijf voedingsmiddelen, €12.000.000, 300 ve	20.945	21.081	+ 0,6%

2 Het betreft een gewogen gemiddelde, waarbij gewogen wordt met de aantallen huishoudens resp. bedrijven die er van dat type in de verschillende waterschappen aanwezig zijn.

3 Bij het berekenen van de lastendruk is rekening gehouden met de waardeontwikkeling van gebouwen. Als de waarde van gebouwen stijgt, laten de waterschappen het tarief van de watersysteemheffing dalen en omgekeerd. Hierdoor heeft een stijging of daling van de waarde op zichzelf geen invloed op de lasten die de eigenaar betaalt.

4 De afkorting ve staat voor 'vervuilingseenheid'. Dit is de hoeveelheid en vuillast van het afvalwater dat gemiddeld in één jaar door één persoon wordt geloosd.

Op het moment dat de waterschappen hun belastingtarieven voor 2018 vaststelden, was de verwachting van het Centraal Planbureau dat de inflatie in dat jaar 1,4% zou zijn. De cijfers in de tabel laten zien dat de lastendruk zich voor de huishoudens en meeste typen bedrijven rond dat inflatieniveau ontwikkelt. Het agrarisch bedrijf en het natuurterrein zijn hierop een uitzondering met een wat hogere stijging. Dit komt omdat de situaties waarin de watersysteemheffing een belangrijke factor is – en voor agrarische bedrijven en natuurterreinen is dat het geval – te maken hebben met een wat grotere stijging dan degenen waarin de zuiverings-

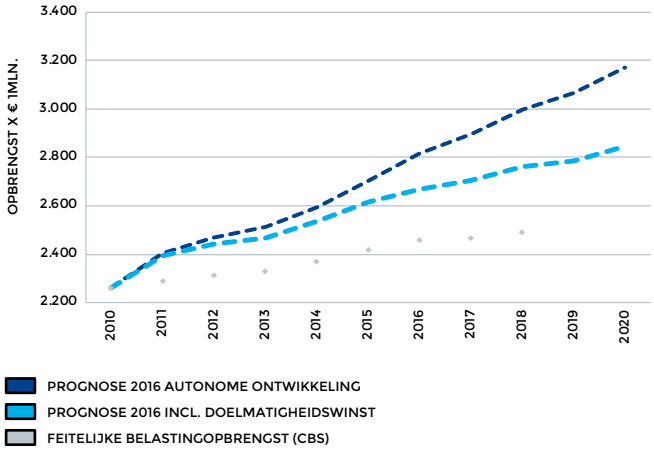
heffing een grotere rol speelt. Vanuit de watersysteemheffing worden de grote investeringen van de waterschappen van dit moment bekostigd, in waterveiligheid, in maatregelen ter voorkoming van wateroverlast en in werkzaamheden in watersystemen om met name te voldoen aan de waterkwaliteitsdoelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Vooral in het zuiveringsbeheer worden besparingen bereikt, met name als gevolg van de samenwerking in de afstemming tussen de rioleringstaak van de gemeenten en de afvalwaterzuiveringstaak van de waterschappen. Met name voor het meerpersoonshuishouden in een huurwoning en het productiebedrijf geldt dat hun aanslag vooral uit de zuiveringsheffing bestaat. Een wat geringere lastenstijging in deze situaties is het gevolg.

Belastingopbrengsten

In 2011 hebben de waterschappen in het Bestuursakkoord Water (BAW) de afspraak gemaakt dat hun belastingopbrengsten tot en met 2020 slechts gematigd zullen stijgen. Om dit te kunnen bereiken, streven de waterschappen er naar om besparingen te realiseren die oplopen tot jaarlijks minimaal €325 miljoen in 2020. Deze afspraak is vertaald in een stijging van de totale belastingopbrengst van de waterschappen: als deze opbrengst in de periode 2010-2020 gemiddeld per jaar met niet meer dan 2,3% exclusief inflatie stijgt, voldoen de waterschappen aan de afspraken.

Figuur 7.7 geeft een overzicht van de gerealiseerde en verwachte ontwikkeling van de totale belastingopbrengsten van de waterschappen. Hierbij zijn de gerealiseerde belastingopbrengsten (blauwe stippen) gerelateerd aan de prognose van de ontwikkeling van de belastingen zonder en met de invloed van de besparingen die de waterschappen op grond van het BAW nastreven (donkerblauwe respectievelijk lichtblauwe lijn). De figuur laat zien dat de opbrengsten van de waterschapsbelastingen stijgen, maar dat deze zich gematigder ontwikkelen dan de afspraken in en prognoses van het BAW. De besparingen hebben hun effect op de lastenontwikkeling, maar kunnen niet voorkomen dat er sprake is van enige lastenstijging. Hiervoor zijn de eisen die aan het waterbeheer worden gesteld te hoog. In het volgende hoofdstuk wordt meer inzicht gegeven in de manier waarop waterschappen hun besparingen realiseren.

Figuur 7.7: Ontwikkeling totale belastingopbrengsten in relatie tot prognoses Bestuursakkoord Water (prijspeil 2010).

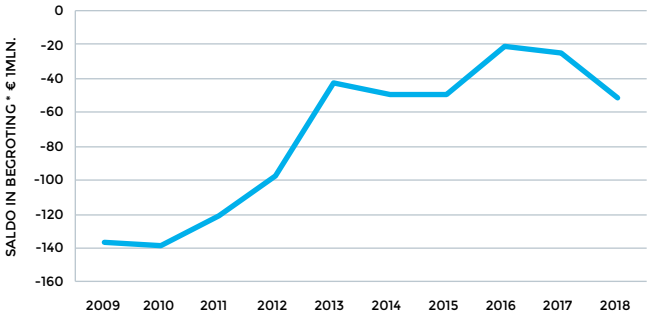

Evenwicht in de begroting

Als in de begroting van een waterschap de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, is er geen sprake van kostendekkende belastingtarieven. Dan moet er een beroep worden gedaan op de reserves om de begroting sluitend te krijgen. Het evenwicht van kosten en opbrengsten moet wel binnen de periode van de meerjarenraming tot stand worden gebracht. Als de begroting in enig jaar berust op niet kostendekkende tarieven, betekent dit dat toekomstige tariefsverhogingen invloed hebben op de financiële positie. Vandaar dat het evenwicht tussen de kosten en de opbrengsten meegenomen wordt bij het in beeld brengen van de belastingen van de waterschappen.

Figuur 7.8 geeft aan dat de kosten en de opbrengsten in de begrotingen van de waterschappen in de afgelopen jaren steeds meer in evenwicht zijn gekomen, maar dat er in 2018 sprake is van een groter verschil tussen de kosten en opbrengsten dan in de twee jaar daarvoor. In de gehele periode zijn de kosten hoger dan de opbrengsten. In de begrotingen 2018 was dit verschil €52 miljoen. Uitgedrukt als een aandeel van de belastingopbrengst is dit 1,8.%.

Figuur 7.8: Verschil tussen de opbrengsten en kosten in de waterschapsbegrotingen.

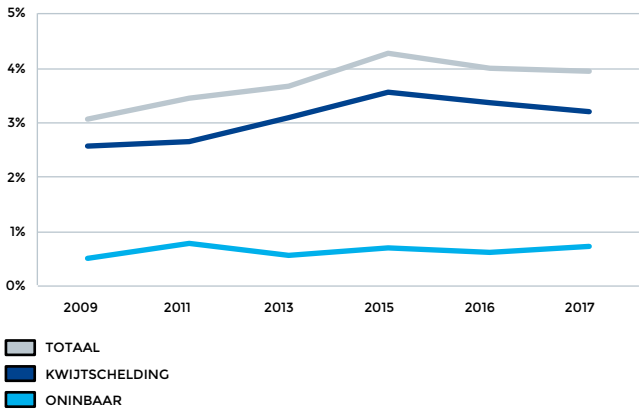

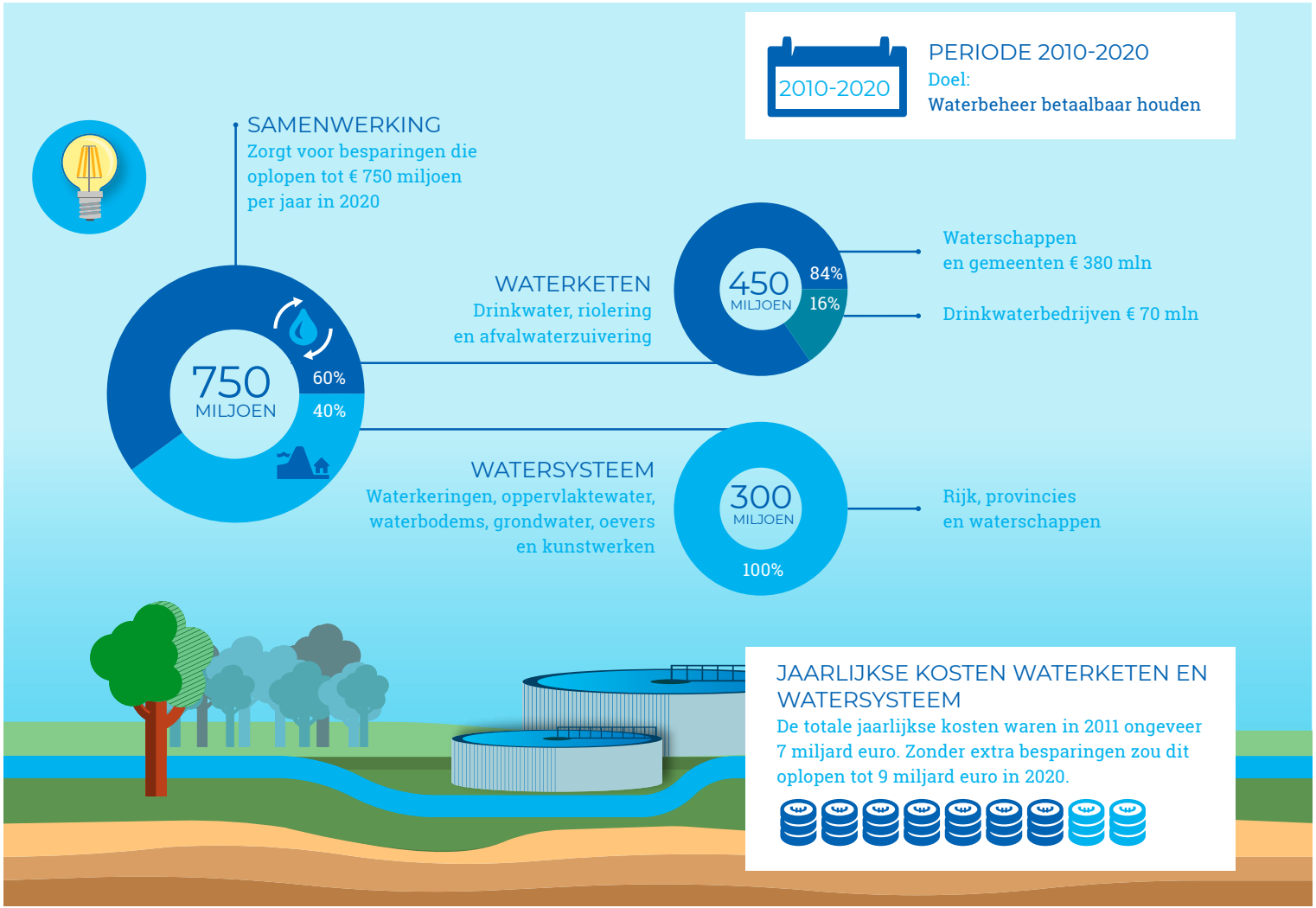
Omvang kwijtschelding en oninbaarverklaring

De besturen van de waterschappen kunnen zelf beslissen of zij de huishoudens van wie het inkomen beneden een bepaalde grens ligt de mogelijkheid geven om zijn belastingaanslag geheel of gedeeltelijk niet te betalen. Mede als gevolg van de verslechterde economische situatie nam het bedrag dat de waterschappen op deze wijze kwijtscholden in de afgelopen jaren toe. Dit bedrag moet door de andere belastingplichtigen worden opgebracht. Bij twee waterschappen was de toename aanleiding om de kwijtscheldingsmogelijkheden met ingang van 2016 respectievelijk 2017 te beperken. In figuur 7.9 is het effect hiervan terug te zien: de trend van een toenemend bedrag aan kwijtscheldingen is met ingang van 2016 omgezet in een lichte daling. Waar het aandeel van de belastingopbrengst dat werd kwijtgescholden in 2015 3,6% was, was dit in 2017 3,2%. De grafiek laat ook, anders dan wellicht verwacht, zien dat de afname van het kwijtgescholden bedrag niet heeft geresulteerd in vergelijkbaar hoger aandeel van oninbaar verklaarde belastingen. Dit aandeel oninbaar is al enkele jaren vrijwel gelijk en bedroeg in 2017 0,7% van de belastingopbrengst.

Overigens is bij veel waterschappen nog wel steeds sprake van een toename van de omvang van de kwijtschelding. De oorzaak hiervan is waarschijnlijk dat de groep huishoudens die al kwijtschelding kreeg nog onvoldoende profiteert van de verbetering van de economische situatie en aantrekkende werkgelegenheid.

Figuur 7.9: Kwijtgescholden en oninbare bedragen uitgedrukt als aandeel van de opgelegde belastingopbrengst.

2010-2020
PERIODE 2010-2020
Doel:
Waterbeheer betaalbaar houden
SAMENWERKING
Zorgt voor besparingen die oplopen tot € 750 miljoen per jaar in 2020
750
MILJOEN
60%
40%
WATERKETEN
Drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering
450
MILJOEN
84%
16%
Waterschappen en gemeenten € 380 mln
Drinkwaterbedrijven € 70 mln
WATERSYSTEEM
Waterkeringen, oppervlaktewater, waterbodems, grondwater, oevers en kunstwerken
300
MILJOEN
100%
Rijk, provincies en waterschappen
JAARLIJKSE KOSTEN WATERKETEN EN WATERSYSTEEM
De totale jaarlijkse kosten waren in 2011 ongeveer 7 miljard euro. Zonder extra besparingen zou dit oplopen tot 9 miljard euro in 2020.

8. BESTUURSAKKOORD WATER: BESPARINGEN EN SAMENWERKINGEN

De waterschappen hebben in 2011 met het Rijk, de provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven afspraken gemaakt die er voor moeten zorgen dat de kostbare investeringen die nodig zijn voor veiligheid tegen hoogwater, goede waterkwaliteit en niet te veel en niet te weinig water kunnen worden uitgevoerd zonder dat deze leiden tot een sterke stijging van de belastingen voor huishoudens en bedrijven.

Deze afspraken, die zijn vastgelegd in het Bestuursakkoord Water (BAW), leiden tot een doelmatigere uitvoering van het waterbeheer. Er worden besparingen gerealiseerd die moeten oplopen tot jaarlijks minimaal €750 miljoen in 2020 ten opzichte van wat in 2010 voor dat jaar werd geraamd. De besparingen worden gerealiseerd met doelmatigheidsmaatregelen in de organisaties en meer en intensievere samenwerking tussen de waterbeheerders.

Om inzicht te geven of de afgesproken gematigde lastenstijging en besparingen daadwerkelijk worden gerealiseerd, brengen de partijen die het BAW hebben afgesloten de resultaten langs drie parallelle sporen in beeld:

spoor 1: ontwikkeling van de belastingen en kosten;
spoor 2: de manier waarop de besparingen in de praktijk worden gerealiseerd;
spoor 3: ontwikkeling van de geleverde prestaties.

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de recente resultaten van de waterschappen op deze drie sporen.

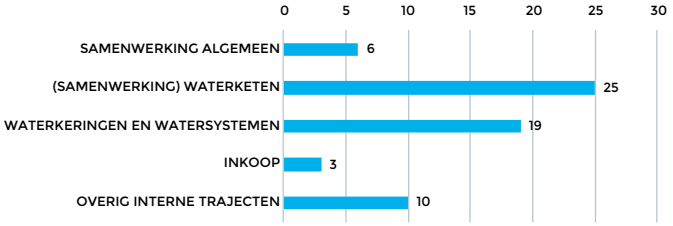
Spoor 1: ontwikkeling van de waterschapsbelastingen
In het eerste spoor worden de werkelijke belastingopbrengsten van de waterschappen vergeleken met de prognose daarvan, die op het moment van afsluiten van het BAW is gemaakt. De prognose geeft aan hoe de belastingopbrengsten zich zouden hebben ontwikkeld zonder de invloed van het BAW. Als de ontwikkeling van de daadwerkelijke opbrengsten beduidend lager is dan de prognose, geeft dit het signaal dat er substantiële besparingen worden behaald.

Figuur 7.7 in het voorgaande hoofdstuk laat de ontwikkeling van de waterschapsbelastingen zien. De trend dat de feitelijke stijging van de belastingopbrengsten gematigder is dan bij het afsluiten van het BAW was voorzien, zet zich ook in 2018 voort. De invloed van de besparingen op de benodigde belastingopbrengst is zichtbaar en het beeld is positiever dan in 2011 werd verwacht.

Spoor 2: de manier waarop de besparingen worden gerealiseerd
Waterschappen hebben doelmatigheid hoog in het vaandel staan en werken daar voortdurend aan. Het BAW heeft als extra stimulator gefungeerd om nog een tandje bij te zetten. Door zowel binnen de eigen organisaties maatregelen te treffen als door intensiever met elkaar en met gemeenten, waterleidingbedrijven, Rijk en provincies samen te werken voeren de waterschappen hun taken steeds doelmatiger uit.

Om van elkaar te kunnen leren geven de waterschappen al weer enkele jaren aan het begin van het jaar ten behoeve van deze rapportage aan wat de (maximaal vijf) belangrijkste doelmatigheidstrajecten zijn die zij in het voorgaande jaar hebben afgerond. Over 2017 zijn 63 trajecten naar voren gebracht, gemiddeld drie per waterschap. Figuur 8.1 brengt in beeld op welke terreinen deze trajecten betrekking hebben.

Figuur 8.1: Beleidsterreinen waarop de belangrijkste in 2017 afgeronde doelmatigheidsinitiatieven betrekking hebben (aantal initiatieven).

Besparingen in de waterketen

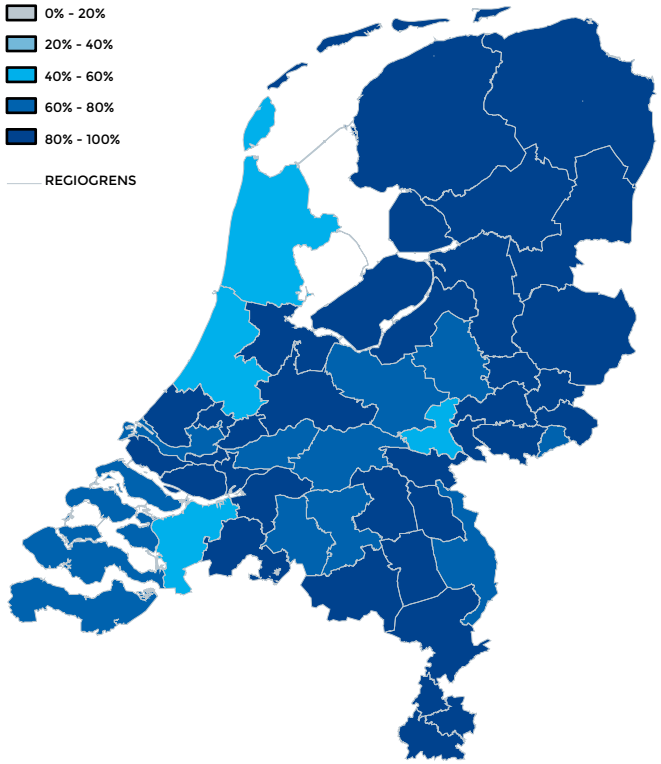
In het BAW hebben de waterschappen en gemeenten zich samen tot doel gesteld om in de afstemming tussen de afvalwaterzuiveringstaak van de waterschappen en de rioleringstaak van gemeenten besparingen oplopende tot jaarlijks minimaal €380 miljoen per jaar in 2020 te realiseren. Daarnaast hebben de drinkwaterbedrijven zich voorgenomen dat zij op hetzelfde moment besparingen van minimaal €70 miljoen per jaar hebben gerealiseerd. De gemeenten en waterschappen hebben hun krachten gebundeld in 49 regio's, waarbij ook de drinkwaterbedrijven zijn betrokken. Zo bestrijkt de samenwerking de gehele waterketen, die bestaat uit drinkwatervoorziening, riolering en afvalwaterzuivering. In de regio's wordt niet alleen aan doelmatigheid gewerkt, maar worden ook concrete stappen gezet om de kwaliteit van de uitvoering van de beheertaken te verhogen en de personele kwetsbaarheid te verminderen.

De koepels Unie van Waterschappen, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Vereniging van Waterbedrijven in Nederland stimuleren en faciliteren de samenwerkingsverbanden. Ook brengen de drie koepels jaarlijks de voortgang en het tussentijdse resultaat van de samenwerking in beeld. De resultaten die de waterschappen met de gemeenten volgens de laatstgehouden monitor met als peildatum 'eind 2017' hebben bereikt, zijn in het vervolg van deze paragraaf weergegeven.

Doelmatigheid en kostenbesparingen

In 2014 heeft elk van de 49 samenwerkingsregio's van waterschappen en gemeenten een eigen ambitie voor de besparing op jaarlijkse kosten in 2020 vastgelegd in een (regionaal) plan. Figuur 8.2 geeft de mate van realisatie van die ambitie van het eind van 2017 weer. Het is belangrijk hierbij te beseffen dat op koers liggen op een zeer hoge ambitie slechter scoort (lichter blauw) in termen van doelrealisatie dan vooruitlopen (donkerblauw) op een laag gestelde ambitie. Met andere woorden: deze kaart moet worden gelezen als 'Hoe ver is een regio met de realisatie van de eigen doelstelling'. Wanneer we de door de regio's aangeleverde cijfers optellen, blijkt dat zij op dat moment gemiddeld 93% van de door hen zelf beoogde kostenbesparing in de afvalwaterketen hadden gerealiseerd.

Figuur 8.2: Doelrealisatie kostenbesparingen samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen (% realisatie eind 2017 t.o.v. ambitie in 2020).

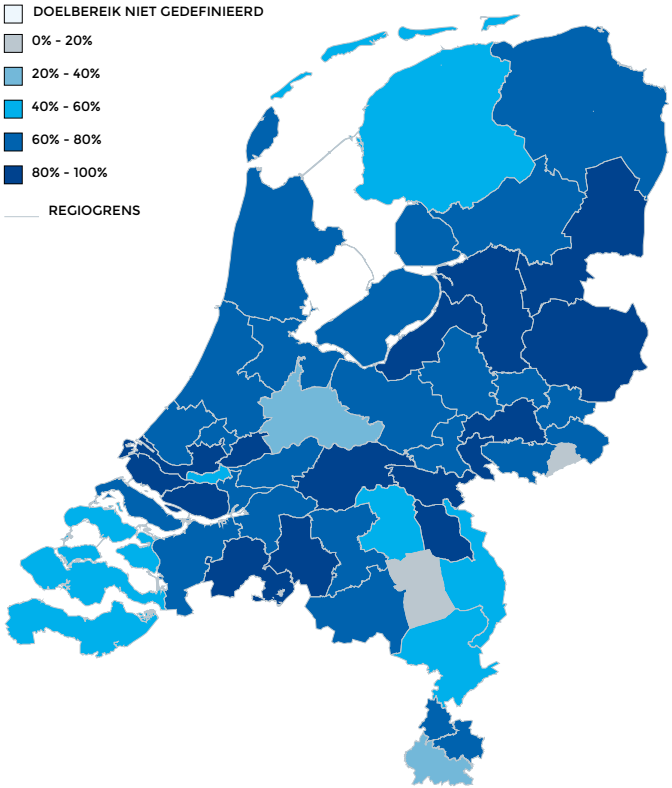
Een mooi voorbeeld van een besparing op kosten is dat Waterschap Drents Overijsselse Delta ongeveer €4 miljoen heeft kunnen besparen op een investering in de rioolwaterzuivering in Echten, door voor €750.000 bij te dragen aan de gemeente voor het verbeteren van het waterstelsel en de riolering in het centrum van Hoogeveen.

Kwaliteit taakuitoefening

De kwaliteit van de uitvoering van de beheertaken en keuzes die daarbij aan de orde zijn vormt een belangrijke bouwsteen voor de te realiseren kostenbesparingen. Dat geldt voor de periode tot 2020 en daarna. Belangrijke partijen hierbij zijn de kennisinstituten van de gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven: Stichting RIONED, STOWA en KWR Water Research. Deze organisaties doen gezamenlijk onderzoek om productie- en distributieprocessen te verbeteren en in te spelen op toekomstige ontwikkelingen. Voorts geldt dat bij de organisaties innovatie een speerpunt is. Tot slot zijn de drie benchmarks die er in de waterketen zijn een belangrijk instrument om het kwaliteitsniveau van de drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen onderling te monitoren. De uitkomsten worden gebruikt om de eigen bedrijfsprocessen verder te optimaliseren en te professionaliseren.

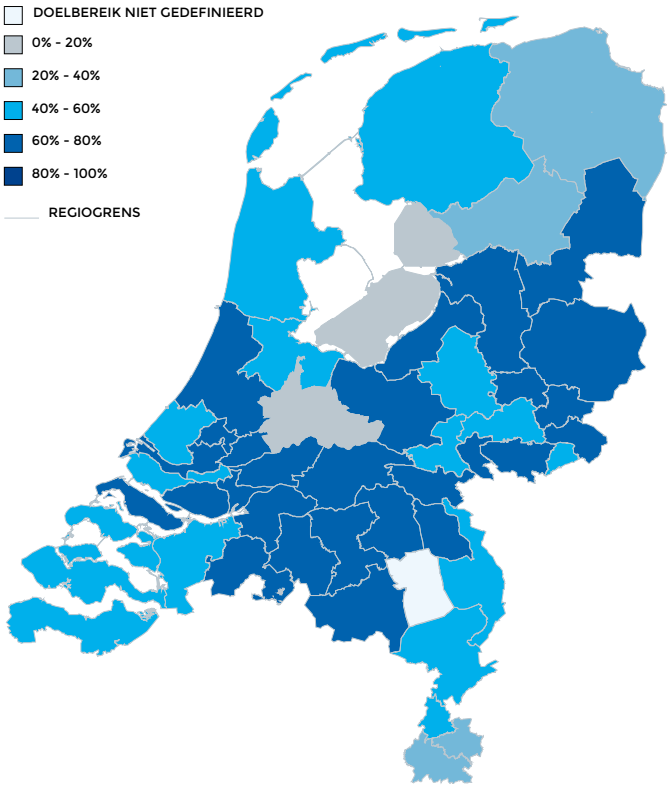
De samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen hebben voor het thema kwaliteit ambities geformuleerd. Figuur 8.3 geeft de doelrealisatie weer van deze ambities. Aan het eind van 2017 hadden de regio's gemiddeld 68% van de eigen ambitie gerealiseerd op het gebied van kwaliteit. Uit het kaartbeeld blijkt dat een aantal regio's goed op koers ligt om de eigen doelstellingen in 2020 te realiseren.

Figuur 8.3: Doelrealisatie op terrein van kwaliteit van de samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen (% realisatie eind 2017 t.o.v. ambitie in 2020).

Een mooi voorbeeld van een kwaliteitsmaatregel is het intensiever dan voorheen meten en monitoren van afval- en regenwaterstromen. Hierdoor neemt niet alleen het inzicht in de feitelijke toestand en het functioneren van de afvalwaterketen toe, waardoor processen kwalitatief beter kunnen worden aangestuurd, maar kunnen ook nut en noodzaak van investeringen veel beter in beeld gebracht worden dan voorheen.

Figuur 8.4: Doelrealisatie op aspect vermindering van kwetsbaarheid van de samenwerkingsregio's van gemeenten en waterschappen (% realisatie eind 2017 t.o.v. ambitie in 2020).

De samenwerkingsregio's hebben ook voor het thema personele kwetsbaarheid ambities geformuleerd. Hierbij gaat het onder andere om gezamenlijke kennisontwikkeling, specialisatie in regionaal verband en uitwisseling van personeel. Het verminderen van kwetsbaarheid leidt tot het garanderen van continuïteit in de uitvoering van de beheertaken en tot een verhoging van de kwaliteit ervan (professionaliteit). Figuur 8.4 geeft de doelrealisaties weer van de eigen ambities voor 2020. Aan het eind van 2017 is hiervan gemiddeld 61% gerealiseerd.

Wanneer waterschappen en gemeenten intensief gaan samenwerken, leren zij elkaars organisatie en werkwijze goed kennen. Hierdoor wordt het veel makkelijker om personeel uit te wisselen, bijvoorbeeld bij vervanging in geval van ziekte. Dit is een mooi voorbeeld waarin intensivering van de samenwerking leidt tot het verminderen van de (personele) kwetsbaarheid van een organisatie.

Samenwerking op gebied van belastingheffing en invordering

Een ander terrein waarop de waterschappen intensief de samenwerking met elkaar en de gemeenten hebben gezocht en blijven zoeken is het opleggen en invorderen van belastingen. In het afgelopen decennium heeft ieder waterschap één of meer keer onderzocht welke vorm van samenwerking op dit terrein in zijn situatie het best passend is. Ultimo 2017 geldt dat twee waterschappen tot de conclusie zijn gekomen dat samenwerking in hun gevallen niet leidt tot verlaging van de kosten, verhoging

van de kwaliteit en verlaging van de kwetsbaarheid. De overige 19 waterschappen hebben de uitvoering van hun belastingtaken ondergebracht in een samenwerkingsverband. Soms is dit een samenwerkingsverband van een waterschap met één of meer gemeenten, maar vaak is dit een organisatie waarin enkele waterschappen de krachten hebben gebundeld en waarbij in de afgelopen jaren gemeenten zijn aangehaakt.

Er is in beeld gebracht hoe het aantal gemeenten waarmee de waterschappen en hun belastingkantoren samenwerken zich ontwikkelt (tabel 8.5). Voor een goed begrip van de cijfers is het van belang te weten dat er in ons land ook samenwerkingsverbanden zijn waaraan alleen gemeenten deelnemen, waardoor het niet voor alle gemeenten interessant is aan te haken bij (de samenwerkingsverbanden van) de waterschappen.

Tabel 8.5: Aantal gemeenten aangehaakt bij samenwerking op gebied van belastingheffing en invordering van waterschappen.

	2015	2017
Samenwerking o.g.v. kwijtschelding	231	225
Bredere samenwerking o.g.v. belastingheffing en -invordering	107	111
Uitvoering van taxaties Wet waardering onroerende zaken	105	108

We zien dat ten aanzien van het proces van kwijtschelding van belastingen het aantal gemeenten waarmee wordt samengewerkt licht is gedaald. De oorzaak is, naast een aantal fusies van gemeenten, waarbij geldt dat de uit fusies ontstane gemeenten gewoon deel van de samenwerking blijven uitmaken, dat acht gemeenten die met een waterschap samenwerkten inmiddels zijn toegetreden tot een samenwerkingsverband van alleen gemeenten.

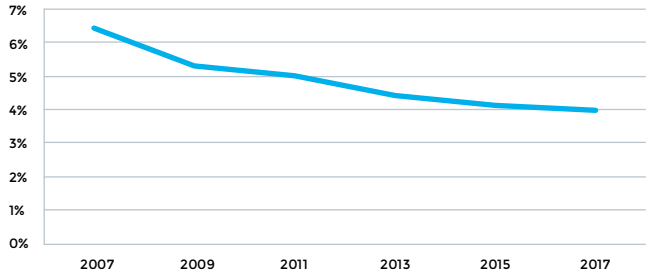
Zowel voor de bredere samenwerking op het gebied van de belastingheffing en -invordering als voor de taxaties voor de Wet Waardering onroerende zaken[5] geldt dat het aantal gemeenten waarvoor de (samenwerkingsverbanden van) waterschappen deze taken uitvoeren licht is gestegen. Als er geen fusies van gemeenten hadden plaatsgevonden, zou het aantal gemeenten sterker zijn gestegen.

Het opleggen en innen van de waterschapsbelastingen kost geld. We noemen dit 'perceptiekosten'. Hieronder vallen bijvoorbeeld de kosten van het inwinnen van de gegevens die nodig zijn om aanslagen te kunnen samenstellen, het maken en versturen van aanslagbiljetten en het nemen van maatregelen als aanslagen

5 De waarde van panden die aldus wordt vastgesteld wordt gebruikt voor onder andere de onroerendezaakbelasting van de gemeenten, de watersysteemheffing van de waterschappen en het eigenwoningforfait van de Rijksbelastingdienst. De waardering is formeel een taak van de gemeenten.

niet op tijd worden betaald. De perceptiekosten worden uitgedrukt in een percentage van de opgelegde belastingopbrengst. De intensivering van de samenwerking heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de daling van de perceptiekosten waarvan, zoals figuur 8.6 laat zien, al sinds 2007 sprake is: in vergelijking met 2007 is het aandeel van de perceptiekosten inmiddels 38% lager. De laatste jaren lijkt de daling wel af te vlakken.

Figuur 8.6: Perceptiekosten van de waterschappen als aandeel van de opgelegde belastingopbrengst.

Spoor 3: Ontwikkeling van de geleverde prestaties.

In het kader van de monitoring van het Bestuursakkoord Water is een aantal van de prestaties van de waterschappen als kernprestaties benoemd. Deze worden betrokken bij het volgen van de afspraken over de gematigde lastenontwikkeling en de te realiseren besparingen. Er moet immers worden voorkomen dat de besparingen ten koste gaan van de kwaliteit van de taakuitoefening en van de dienstverlening. Tabel 8.7 geeft aan dat deze prestaties vrijwel zonder uitzondering een positieve ontwikkeling doormaken.

Tabel 8.7: Ontwikkeling prestaties waterschappen die ook in kader van BAW worden gemonitord.

Prestatie-indicator[6]	Resultaat 2011	Resultaat 2013	Resultaat 2015	Resultaat 2017
% lengte primaire waterkeringen dat aan de normen voldoet	62%	69%	73%	- [7]
Lengte regionale waterkeringen dat is getoetst (km)	7.867	8.838	8.415	9.543
Lengte getoetste regionale waterkeringen dat aan de normen voldoet (km)	5.072	5.944	4.822	6.290
% oppervlakte beheergebieden dat voldoet aan normen voorkoming van onaanvaardbare wateroverlast	99,0%	99,1%	99,1%	99,2%
% waterlichamen waar oppervlaktewater voldoet aan normen prioritaire en gevaarlijke stoffen (gegevens 2009, 2013, 2015 en 2017) [8]	77%	53%	43%	43%
% zwemwaterlocaties voldoend aan normen Zwemwaterrichtlijn 2006	92% [9]	95%	97%	96%
Voldoen aan de afname-afspraak zuivering afvalwater	97,3%	98,6%	97,3%	98,3%
Zuiveringsprestatie	86,8%	87,1%	87,2%	87,7%
Rendement verwijdering zuurstofbindende stoffen	92,1%	92,5%	93,0%	92,7%
Rendement verwijdering stikstof	83,9%	83,9 %	83,4%	84,2%
Rendement verwijdering fosfaat	84,5%	84,7%	85,3%	86,2%
Naleving lozingseisen afvalwaterzuivering	97,5%	98,7%	98,8%	99,0%
Totaal energieverbruik zuiveringsbeheer (TJ)	7.841 TJ	7.749 TJ	7.505 TJ	7.846 TJ
Energie-efficiencyverbetering zuiveringsbeheer gemiddeld per jaar vanaf 2009[10]	3,1%	3,7%	4,7%	- [11]
Aandeel duurzame energie in het zuiveringsbeheer	93,1%	102,0%	105,1%	113,2%
Aandeel eigen productie van totaal energieverbruik zuiveringsbeheer	30,5%	33,7%	36,4%	40,9%

Prestatie-indicator[6]	Resultaat 2011	Resultaat 2013	Resultaat 2015	Resultaat 2017
Totaal energieverbruik waterschappen	9.586 TJ	9.546 TJ	9.295 TJ	9.507 TJ
Aandeel duurzame energie waterschappen	87%	100%	103%	112%
Aandeel eigen productie van totaal energieverbruik waterschappen	25,0%	27,5%	29,7%	33,9%
% vergunningaanvragen Waterwet en keur binnen wettelijke termijnen afgewikkeld	87%	92%	92%	89% [12]
Aandeel duurzame inkoop	88%	93%	98%	- [13]

6 Niet alle indicatoren worden jaarlijks gemeten.

7 Omdat er met ingang van 1-1-2017 nieuwe normen zijn, zou het resultaat 2017 volstrekt onvergelijkbaar zijn met de tijdreeks t/m 2015. Het resultaat 2017 is dan ook niet opgenomen. In de volgende rapportage worden ook de resultaten van de beoordeling op basis van de nieuwe normen opgenomen.

8 In de periodes 2011-2013 en 2013-2015 heeft de Europese Commissie de eisen aangescherpt en stoffen toegevoegd. De resultaten van 2015 en 2017 kunnen wel worden vergeleken

9 Gemeten in 2012.

10 De energie-efficiencyverbetering omvat procesefficiency, ketenefficiency en opwekking duurzame energie.

11 Omdat de efficiencyverbetering met ingang van 2017 over het gehele waterschap wordt vastgesteld en niet meer alleen voor het zuiveringsbeheer kan het resultaat 2017 niet worden weergegeven.

12 Het aandeel van de binnen de termijnen afgewikkelde vergunningsaanvragen daalt, maar omdat het aantal aangevraagde vergunningen in 2017 17% hoger ligt dan in 2015 is er sprake van een stijging van het aantal tijdig afgewikkelde aanvragen.

13 RVO is met deze monitor gestopt. 2015 is het laatste jaar dat in beeld is gebracht en vandaar dat het resultaat 2017 ontbreekt. In de volgende rapportage worden de resultaten van een nieuwe beoordelingswijze van de duurzaamheid van de inkoop in beeld gebracht.

MEER INFORMATIE

Op waterschapsspiegel.nl vindt u alle cijfers die gebruikt zijn bij de totstandkoming van deze rapportage. Hier vindt u ook andere bedrijfsvergelijkingen zoals de Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer 2015 en het jaarlijkse Belastingboekje.Alle onderliggende gegevens zijn als open data beschikbaar.

Voor meer informatie kunt u terecht bij
bedrijfsvergelijkingen@uvw.nl.

BEZOEKADRES
Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

info@uvw.nl
www.uvw.nl

november 2018